

Protokoll fra møte i Studieutvalget ved Det juridiske fakultet

Tirsdag 15. mai, 2018 kl. 10:15.

Møterom 448 - JUSII

Til stede:

Halvard Haukeland Fredriksen (leder) (a)

Synne Sæther Mæhle (nestleder) (a)

Jan-Ove Færstad (a)

Øyvind Røed (b)

Kjersti Bakke Sørensen (c)

Lise Carlsen (d)

Erik Valland – vara for Erlend Aarli (d)

Sekretær: joanne.spielkavik@jurfa.uib.no

ePhorte 18/174

Forfall: Erlend Aarli (d).

Neste møte: tirsdag 12. juni 2018, kl. 10:15 i 448 – JUSII.

Sak 40/18	Godkjenning av innkalling og dagsorden
	Innkalling: Sak 42/18-2 fikk et nyere notat ettersendt, det er satt inn i protokollen. Dagsorden: Vedtakssakene (43/18 og 44/18) behandles før drøftingssakene (42/18). Drøftingssak nr. 2 behandles til slutt.
Sak 41/18	Orienteringssaker
1	Protokoll fra SU 11. april 2018. Godkjent på sirkulasjon 16. april 2018. OBS – ekstern lenke – må lastes ned separat.
2	Fullmaktsvedtak: a) JUS253-2-A Kommunalrett Litteratur b) JUS265-2-A Planrett Litteratur c) JUS287-2-A EU and EEA Commercial Law Litteratur d) JUS289-2-A International Civil Procedure Litteratur e) MBLSP Maritime Bergen Law Summer Programme: Justering av emneskildringa. Fullmaktsvedtakene fås ved henvendelse til Johanne.spielkavik@uib.no
3	Bedre språk, bedre jurister: Underveirapportering og refleksjonsnotat . Det opplyses at fakultetet kan få beholde Hans Christian Farsethås inntil videre i en 20 % stilling.
Sak 42/18	Saker til drøftelse/høring/uttalelse
1	JUS242 Rettergang Kursrapport 2017/18.
SU uttaler	Studieutvalget takker for en svært grundig og reflektert rapport. Studieutvalget anser at emnet har funnet en form som fungerer godt innenfor de gitte rammene. Det er positivt at tilbakemeldinger fra studentene tas på alvor; i tilfellet med fellesseminarene som er bragt til opphør later det også til å ha vært en heldig endring. SU vil likevel nevne at det kan være gode faglige og pedagogiske grunner til å opprettholde også tilsynelatende upopulære undervisningsaktiviteter, særlig der formålet er å knytte forbindelsen mellom ulike elementer i emnet og aktiviteten viser seg formålstjenlig. SU tar alvorlig den knappheten på seminarledere som rapporteres, og vil ha dette i mente i innspill til fakultetsstyret når nye stillinger skal lyskes ut. Det gis honnør for den innsatsen som har vært lagt ned for å levere en god kursgjennomføring på tross av

knappheten.

SU er enig i at det på fjerde studieår er både forsvarlig og ønskelig å presentere studentene for oppgaver og løsningsmodeller som ikke har «fasitsvar» - det er ingen grunn til å ensrette seminarledernes tilnærming så lenge de er faglig forsvarlige.

SU er kjent med innvendingene mot at oppgaver og veiledninger – særlig fra kontinuasjonseksamen – publiseres. Det er utvilsomt reelle innvendinger knyttet til ressursbruk. På den annen side har vi ansvar for at forpliktelser til offentlighet og innsyn blir etterlevd, selv om studentene «lurer seg selv» ved å studere veiledningen før de skriver. SU peker også på at det pedagogiske formålet med en kursoppgave ikke nødvendigvis er det samme som formålet med eksamen og at det derfor ikke er gitt at en ubearbeidet eksamensoppgave er egnet som kursoppgave.

Studieutvalget er på det rene med de utfordringene som følger med utskifting av administrativt personell, og har forståelse for de bekymringene som nevnes. Det har i stor grad vært tilfeldigheter som har gjort at akkurat fjerde år har vært «utsatt» - vi har grunn til å håpe at situasjonen vil være mer stabil framover.

Til slutt bemerkes at SU er kjent med forholdene knyttet til ventilasjonsanlegg i seminarrommene.

Studentrepresentantene ser det som positivt at forelesningene publiseres fortløpende.

2	Studiereform 2018: Metodedelen. Notat fra dekanatet. <i>[Notatet er oppdatert etter det som ligger i innkallingen til møtet.]</i>
SU uttaler	Notatet legges fram for fakultetsstyret med uttalelse fra SU: SU slutter seg til de målsetningene som skisseres i notatet. SU vil undersøke hvilke virkemidler utvalget har – også i egenskap av programstyre – for å skape bedre integrasjon mellom emnene og tydeligere progresjon gjennom studiet.
3	Henvendelse fra rektorene ved UiO, UiB og UiT-Nau om gjentaksspørsmål. Med merknad fra studieadministrasjonen.
SU uttaler	Fakultetet vil arbeide videre med spørsmål om gjentak av beståtte eksamener og tilgrensende temaer, i samarbeid med Juridisk studentutvalg, UiO og UiT-Nau. Det legges vekt på å finne virkemidler som er egnet, og som ikke har uønskete sideeffekter.
4	Handlingsplan for utdanning. Notat .
SU uttaler	SU slutter seg til handlingsplanen og anbefaler fakultetsstyret å vedta den slik den foreligger. Behovet for en «møteplass» mellom emner som har sammenheng i tid og/eller tematisk sett ble trukket fram i forbindelse med både behandlingen av handlingsplanen og diskusjonen om ny studieordning.
5	Sensurfristen. Forståelse av § 7.2.1 (1) i Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen. Sak fra JSU med merknader fra studieadministrasjonen.
SU uttaler	SU legger til grunn at sensurfristen forlenges tilsvarende når helligdager inntreffer på virkedager i sensurperioden, og at dette er i overensstemmelse med gjeldende regelverk.
Vedtakssaker	
Sak 43/18	Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 5-7 nr. 4. Forslag om endring.
Vedtak	§ 5-7 nr. 4 i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet endres slik: Fullførte og beståtte masterprogrammer i juridiske fag (LLM eller tilsvarende nivå) ved utenlandske universitet med et samlet omfang på minimum 60 ECTS-credits/60 studiepoeng godskrives som både spesialempne (30 studiepoeng) og masteroppgave dersom det i studieplanen fremgår at det stilles krav om selvstendige skriftlige arbeider. på minimum 10 000 12 000 ord.
Sak 44/18	Plikt til å veilede masteroppgaver. Notat .
Vedtak	Studieutvalget oppfordrer fakultetsstyret om å revitalisere tidligere vedtak om undervisningsplikt: 1. Fast vitenskapelige ansatte <i>[fakultetsstyrevedtak i sak 36/06 den 20/6-2006]</i>

-
- a. Styret understreker de vitenskaplige tilsatte sitt ansvar for å ta på seg veiledning av masteroppgaveskriving, og gir uttrykk for en forventning om at vitenskaplige tilsatte i fast stilling i gjennomsnitt veileder minst 4 masterstudenter i året.
 - b. Plikten bortfaller i semestre med forskningstermin.
2. Stipendiater *[dekanvedtak datert 20/10-2016]*
- a. Stipendiater skal veilede masteroppgaver som del av sin undervisningsplikt.
 - b. I løpet av andre til sjette semester skal stipendiater veilede to eller tre masteroppgaver pr semester, slik at de veileder 12 masteroppgaver i løpet av stipendperioden. En stipendiat kan ikke veilede mer enn tre masteroppgaver pr semester.
 - c. Stipendiater er fritatt for å veilede masteroppgaver i sitt første semester og i de to siste semestrene i stipendperioden. Stipendiater kan måtte gjennomgå pedagogisk opplæring i løpet av første eller andre semester.
-

Eventuelt

Halvard Haukeland Fredriksen
Leder

Johanne Spjelkavik
Sekretær

P43/2017 - Underveisrapport

Prosjektets kontaktpersoner

Knut Martin Tande

førsteamanuensis

knut.tande@uib.no

901 05 126

Nina Østensen

seniorrådgiver

nina.ostensen@uib.no

480 56 605

Universitetet i Bergen

Det juridiske fakultet

Org ID: 874 789 542

Prosjektets nettadresser

Hjemmeside: <https://w3.uib.no/nb/jur/105757/bedre-spr%C3%A5k-bedre-jurister>

Studietilbud som utvikles

Fagområde: Samfunnsfag og juridiske fag

Status og fremdrift

Prosjektet følger innsendt aktivitetsplan med unntak av følgende:

1. Opprette nettside

Nettsiden som skal fungere som en åpen ressurs for alle jusstudenter skulle være klar i første del av prosjektperioden. Etter å ha hatt møter med kommunikasjonsrådgiver og prosjektgruppen ble det etter hvert klart at vi først kan ha siden oppe og gå etter at vi har utviklet materiale gjennom inneværende studieår. Vi har etablert en nettside, men arbeidet videre vil vise om det er mer hensiktsmessig å implementere relevant materiale inn i sokogskriv.no i stedet for å etablere en egen nettside.

2. Nedsette referansegruppen

I følge planen skulle referansegruppen nedsettes allerede i starten av prosjektet. Erfaringene underveis tilsier at vi må komme lenger i utarbeidelsen av materiale og implementeringen av prosjektet i 1. studieår før vi vil ha god nytte av referansegruppen. I mellomtiden får vi fortløpende tilbakemeldinger gjennom studentevalueringer. Vi planlegger å etablere referansegruppen i løpet av april.

Digitale læringsressurser

Promo og info

- Det ble laget en nyhetssak før sommeren på fakultetets nettsider på UiB
- En egen infoside har blitt opprettet på fakultetets nettsider på UiB
- En promovideo er laget på fakultetets nettsider på UiB
- En egen infosnutt myntet direkte på studenter på 1. studieår i Mitt UiB/Canvas

- Eget logo for prosjektet til bruk på nettsider, Mitt UiB og som vannmerke på videoer

Mitt UiB/Canvas

- To sentrale tekstsjangre i jusstudiet (exfac.)
- Noen tips om seminaroppgaven (exfac.)
- Om praktikumssjangeren (exfac. og JUS111)

Biblioteket

I samarbeid med Dragefjellet lærings- og formidlingssenter har biblioteket utarbeidet digitalt materiale som bl.a. erstatter gruppevisse omvisninger for alle studenter på 1. studieår ved semesterstart.

Seks videoer ble laget:

- Biblioteket - introduksjon
- Biblioteket - finne bøker
- Biblioteket - finne artikler
- Lovdata - finne lover
- Lovdata - finne lovforarbeider
- Lovdata - finne dommer

Videoene ligger på bibliotekets nettsider og i Mitt UiB.

Se for øvrig refleksjonsnotatet for mer inngående om læringsressursenes plass i læringsdesignet.

Samarbeid

Inngår samarbeid i prosjektet: Nei

Budsjett og regnskap

[3749-underveisrapport-budsjett.xlsx](#)

Preproduksjon: Noen midler for 2017 ble ikke brukt, og overføres til 2018.

Videoproduksjon: Siden mye av videoproduksjonen er utsatt til 2018, må det overføres tilsvarende mye av midlene fra 2017 til 2018. Se refleksjonsnotat for forklaring.

Nettsider: Av samme grunn som for videoproduksjonene, er en del av midlene for utarbeidelse av nettsider overført til 2018. Det dreier seg om egeninnsats i prosjektet fra fakultetets side, og ikke midler fra NUV.

Gjennomføring av skrivekurs - seminarer/workshops: Workshops ble påbegynt i slutten av 2017, og noen av dem måtte derfor gjennomføres i 2018. Forbruket i denne posten gjenspeiler dette, og gjenstående midler overføres til 2018.

Bakgrunn til filming: Her ble egenkostnaden ved innkjøp av utstyr noe høyere enn først

beregnet. Det dreier seg altså ikke om midler fra NUV.

Reiser: På grunn av sykdom var det bare Knut Tande som reiste på Høstkonferansen i Tromsø 2017. Midlene overføres i utgangspunktet til 2018, hvis det skulle være behov for midler utover det som allerede er budsjettert for dette året. Egeninnsats, ikke NUV-midler.

Høstkonferanse 2017 - arbeidstid: Bare halvparten av posten brukt, jf. forklaringen knyttet til reiser foran. Resten overføres til 2018, under samme forutsetning som for reisemidler. Egeninnsats, ikke NUV-midler.

Formidling internt ved UiB: Vi har ikke hatt nok erfaring med prosjektet til å kunne bedrive intern formidling utover orienteringer om at prosjektet er i gang. Posten overføres til 2018. Egeninnsats, ikke NUV-midler

Prosjektgjennomføringen - arbeidet i prosjektgruppen:

Prosjektgruppen har bestått av Hans Christian Farsethås, Eivind Kolflaath, Knut Tande og Nina Østensen.

Vi har i tillegg trukket inn Bibliotek for juridiske fag og rettsvitenskap, emneansvarlige på 1. studieår av Mastergradsstudiet i rettsvitenskap og emneansvarlig for emnet JUS329 Skriveveiledning og gruppeledelse, et emne som er forbeholdt studenter med engasjement som arbeidsgruppeledere, inn i arbeidet.

Samarbeidet hittil har fungert godt, bortsett fra enkelte utfordringer i å samkjøre tiden til alle involverte.

Sammendrag av refleksjonsnotat:

I begynnelsen av prosjektet avdekket vi at det hadde utviklet seg normer for oppgaveskriving blant arbeidsgruppelederne, uavhengig av de vitenskapelig ansatte som var emneansvarlige på første studieår, og at disse normene i mange tilfeller var i strid med de emneansvarliges oppfatninger. Normene baserte seg i stor grad på tilbakemeldinger arbeidsgruppelederne selv hadde fått av sine arbeidsgruppeledere, og til dels tilbakemeldinger noen mente å ha fått fra sensorer på eksamensoppgaver.

En viktig del av det videre arbeidet ble derfor å korrigere de normene som ble videreformidlet fra arbeidsgruppelederne til studentene på første studieår.

For å nå målene for prosjektet har det vært veldig viktig å få til et godt samarbeid med emneansvarlige på 1. studieår. Dersom "Bedre språk, bedre jurister" skal lykkes, må prosjektet være godt integrert inn i emnene på 1. studieår.

Emneansvarlige på 1. studieår ble derfor samlet allerede i januar på fakultetets årlige studiekvalitetsseminar. Tema for seminaret var hvordan ta i bruk digital teknologi for å forbedre undervisningen. Seminaret ble bl.a. innledet av Rune Krumsvik, og alle

først å arbeide med arbeidsgruppelederne og de emneansvarlige i tilknytning til de ulike kursene.

De emneansvarlige har vist stort engasjement i prosjektet så langt, noe som viser at prosjektet har truffet godt med sin tematikk. På mange måter har forholdet mellom underviserne på første studieår blitt revitalisert som følge av arbeidet med prosjektet. Også studentene har gitt gode tilbakemeldinger på undervisningen knyttet til prosjektet så langt.

Vi som har arbeidet med videoproduksjonene, har stor tro på at denne formen for undervisning representerer en forbedring sammenliknet med tidligere undervisningsformer, i hvert fall når den supplerer mer tradisjonell undervisning.

[1] Fosslund, Trine: *Digitale læringsformer i høyere utdanning*, Universitetsforlaget, 2015

Refleksjonsnotat:

 [3749-Underveisrapport-refleksjonsnotat.pdf](#)

Bedre språk, bedre jurister: Refleksjonsnotat

1. Pedagogisk utfordring – å normere studentenes arbeid med språk og tekstkvalitet på en måte som bidrar til bedre faglig kunnskap og analytiske ferdigheter.

1.1 Sammenhengen mellom språk og faglige ferdigheter

I prosjektsøknaden argumenterer vi for at det er et potensial for bedre språklig kvalitet i studentenes tekster, og at vi kan kvalitetssikre studentenes faglige kunnskap og ferdigheter gjennom en forbedring av tekstkvaliteten. Vi har gjennom årene sett at det er en tendens til skjematiske tilnærminger til juridiske fremstillinger og analyser blant studentene, basert på for enkle oppgavetekniske retningslinjer.

De ferdighetene det er tale om å forbedre, fremgår av læringsmålene for masterstudiet som helhet, men tilpasset nivået for førsteårsstudentene:

"Kandidatene kan anvende juridisk metode til selvstendig å analysere, drøfte og ta standpunkt til juridiske problemstillinger. Dette innebærer

- å innhente og systematisere rettslig relevant materiale, og på grunnlag av dette identifisere juridiske problemstillinger og sammenhenger
- å foreta en selvstendig analyse av juridiske problemstillinger på en grundig, helhetlig, kritisk og balansert måte
- å resonnerer seg frem til et faglig forsvarlig standpunkt gjennom avklaring av spenninger mellom ulike typer gyldige argumenter og mellom underliggende rettslige og samfunnsmessige verdier"

1.2 Kartlegging av studentenes tekstkvalitet

Da søknaden ble innvilget ved forrige årsskifte, satte prosjektgruppen i gang med en omfattende kartlegging av studentenes tekster, for å undersøke nærmere hvordan studentene skriver i begynnelsen av første studieår.

Det mest påfallende ved analysen av studentenes innleveringer av kursoppgaver tidlig i første studieår, viste seg imidlertid ikke å være studentenes egne tekster. I stedet var det arbeidsgruppeledernes kommentarer som påkalte oppmerksomhet.

Studentene får en stor del av sine tilbakemeldinger på første studieår gjennom kommentarene fra arbeidsgruppeledere. Arbeidsgruppelederne er selv studenter på 3. – 5. studieår. Ganske raskt oppdaget prosjektgruppen at det i arbeidsgruppeledernes kommentarer til innleveringene gjorde seg gjeldende en kultur med svært streng normering av struktur og språklige elementer i studentenes besvarelser.

Disse normene hadde utviklet seg uavhengig av de vitenskapelig ansatte som var emneansvarlige på første studieår, og var i mange tilfeller i strid med de emneansvarliges oppfatninger. Normene baserte seg i stor grad på tilbakemeldinger arbeidsgruppelederne selv hadde fått av sine arbeidsgruppeledere, og til dels tilbakemeldinger noen mente å ha fått fra sensorer på

eksamensoppgaver.

1.3 Prosjektgruppens samarbeid med emneansvarlige og arbeidsgruppeledere

For å nå målene for prosjektet har det vært veldig viktig å få til et godt samarbeid med emneansvarlige på 1. studieår. Dersom Bedre språk, bedre jurister skal lykkes, må prosjektet være godt integrert inn i emnene på 1. studieår.

Emneansvarlige på 1. studieår ble derfor samlet allerede i januar på fakultetets årlige studiekvalitetsseminar. Tema for seminaret var hvordan ta i bruk digital teknologi for å forbedre undervisningen. Seminaret ble bl.a. innledet av Rune Krumsvik, og alle seminardeltakerne hadde på forhånd fått relevante fagbøker, bl.a. Trine Fosslands *Digitale læringsformer i høyere utdanning*¹

I løpet av månedsskiftet februar/mars hadde prosjektgruppen møter med hver enkelt emneansvarlig på 1. studieår. I møtene ble funnene fra den grundige analysen av studenttekstene, og arbeidsgruppeledernes kommentarer, presentert. Det enkelte emnes språklige særtrekk og utfordringer var også tema for møtene, med sikte på å ta det opp til særskilt behandling i undervisningen innenfor det enkelte emne.

Deretter samlet prosjektgruppen og de emneansvarlige seg til et seminar 17. mars for å diskutere prosessen videre.

Etter møtene og seminaret har emneansvarlige på 1. studieår støttet opp om prosjektet «Bedre språk, bedre jurister». De emneansvarlige følger opp den utvalgte tematikken knyttet til språk og fremstilling i sine emner, i samarbeid med Hans Christian Farsethås, Eivind Kolflaath og prosjektleder Knut Tande.²

Farsethås har også hatt møter med arbeidsgruppelederne hvor de har jobbet med språklige fenomener som er relevant for juss mer generelt, og møter som skal forberede arbeidsgruppelederne på å gi studentene gode kommentarer innenfor det enkelte emnes språklige særtrekk. Tande har vært med på en del av disse møtene, samtidig som han kontinuerlig har vært i dialog med Farsethås for å kunne gjøre fortløpende justeringer i prosjektarbeidet.

Arnt Skjefstad er emneansvarlig for emnet JUS329 Skriveveiledning og gruppeledelse, et emne som er forbeholdt studenter med engasjement som arbeidsgruppeledere. Han har også samarbeidet med Farsethås om oppfølgingen av arbeidsgruppelederne

2. Videreutvikling av helheten i læringsdesignet

2.1 Prosjektets anvendelse av eksisterende læringsdesign på første studieår

I stor grad har vi i prosjektet kunnet gi ny input i eksisterende læringsdesign på studiet, for å oppnå prosjektmålene. Dette læringsdesignet er velegnet til aktiv læring fra studentenes side. Som det fremgår av prosjektbeskrivelsen til «Bedre språk, bedre jurister», er det særlig de tre første studieårene en nøye utviklet sammenheng mellom emnelitteratur, forelesninger, arbeidsgrupper og innlevering av arbeidsoppgaver:

Forelesningene i studieprogrammet er tematisk tilpasset problemstillingen i de ukentlig innleverte arbeidsoppgavene, og den faglig ansvarlige for hvert kurs utarbeider omfattende veiledninger for

¹ Fossland, Trine: *Digitale læringsformer i høyere utdanning*, Universitetsforlaget, 2015

² Se under punkt 2.2.

arbeidsgruppeledere (viderekomne studenter) og vitenskapelig ansatte som leder gruppesamlinger med studentene hvor oppgavene diskuteres. Deretter arbeider studentene individuelt med oppgaveløsningen, før oppgaven leveres inn digitalt, og kommenteres av medstudenter, arbeidsgruppeledere og vitenskapelig ansatte.

Poenget med prosjektet har vært å gjøre de emneansvarlige mer bevisste språkets betydning for studentenes faglige utvikling. De emneansvarlige har i samarbeid med prosjektgruppen fått i oppgave å velge ut én kursoppgave som er egnet til å belyse en bestemt språklig tematikk i deres respektive emner. Disse utvalgte språklige temaene har så blitt lagt til grunn for det videre arbeidet med arbeidsgruppelederne og studentene på første studieår. Arbeidsgruppelederne har fått opplæring i tematikken i forkant av kursoppgavene, og har så fokusert spesielt på tematikken i arbeidsgruppene og i kommenteringen av besvarelsen av den aktuelle kursoppgaven.

På denne måten blir den språklige tematikken løftet frem av flere personer i den skisserte kjeden av læringselementer som studieopplegget for det enkelte emne utgjør. Det språklige blir en naturlig del av studentenes fokus og læringsprosess, og klart knyttet til den tradisjonelle faglige undervisningen. For studentene blir det språklige dermed en naturlig og nødvendig del av arbeidet med juridisk analyse.

2.2 Involvering av flere personer i eksisterende læringsdesign

Vi har involvert flere personer enn vanlig innenfor rammene av eksisterende læringsdesign for å fokusere mer på det språklige i det enkelte emne og på første studieår samlet sett, jf. de personene som er nevnt foran under punkt 1. De ansvarlige for undervisningen kommuniserer mer seg imellom, og koordinerer de ulike elementene i undervisningen på ulike emner, i større grad enn tidligere.

Vi har også trukket inn Bibliotek for juridiske fag og rettsvitenskap i arbeidet. Det har resultert i en heldig samkjøring av informasjonen vi gir studentene det første semesteret. Sommeren 2017 ble det produsert en rekke videoklipp som ligger åpent for alle på UiBs nettside, hvor det bl.a. blir vist og forklart hvordan man skal finne frem til relevant kildemateriale (se punkt 2.4.4).

2.3 Nye elementer i læringsdesignet

2.3.1 Workshop-grupper for førsteårsstudentene

I tillegg til å bygge på det eksisterende læringsdesignet, har prosjektet utvidet eksisterende læringsdesign med nye elementer. Vi har hatt egne workshop-grupper for alle studentene på første studieår, hvor studentene i to timer kan arbeide med språklig tematikk sammen med Hans Christian Farsethås og Eivind Kolflaath fra prosjektgruppen. Studentene får i løpet av workshopen konkrete oppgaver knyttet til tekstkvalitet som de skal løse eller vurdere i mindre grupper, og så gå gjennom med de øvrige studentene i gruppen.

Antall studenter er begrenset til 15 per gruppe. Studentene melder seg etter «først til møllen»-prinsippet. Dersom ikke alle påmeldte får plass, blir det satt opp nye grupper utover i første studieår så lenge det er interesse. Det er bare anledning til å delta én gang. I begynnelsen av februar 2018 var 15 grupper med workshop gjennomført. Flertallet av studentene på førsteårskullet har dermed deltatt.

Workshop-gruppene har allerede fått positive evalueringer fra studentene i referansegruppemøtet for emnet forvaltningsrett I.

I løpet av våren/sommeren 2018 planlegger vi å lage kortere videoopptak med flere av poengene fra workshopene, og gjør opptakene tilgjengelig for studentene allerede i forkant av workshopene neste undervisningssemester. På den måten får vi en «flipped classroom»-løsning der vi kan gå enda dypere i den språklige tematikken ved neste korsvei.

2.3.2 Mer undervisning i språk for arbeidsgruppeledere

Alle arbeidsgruppeledere på 1. studieår fikk en egen undervisningssamling om «Bedre språk, bedre jurister» ved semesterstart med Hans Christian Farsethås, Arnt Skjefstad og dekan Karl Harald Søvig. I tillegg har de hittil hatt tre ekstra gjennomganger med Hans Christian Farsethås – og en med både Farsethås og Tande – som forberedelse til gjennomføring av arbeidsgrupper på 1. studieår. Hans Christian Farsethås har også vært involvert i /skal være med på oppgavegjennomgangen³ emneansvarlig har med arbeidsgruppelederne før kursstart på to av emnene nå i vår.

2.3.3 Flere arbeidsgrupper om språk for studentene på 1. studieår

Studenter på 1. studieår har fått to ekstra arbeidsgrupper i JUS111 Forvaltningsrett I som fokuserer på tekstkvalitet. Begge gruppene har hatt tematikk knyttet til oppgaver som studentene skal jobbe med på ordinære emner på 1. studieår. Vi har laget tre videosnutter som utfyller den ekstra undervisningen, og som er tilgjengelig både for førsteårsstudentene og arbeidsgruppelederne:

«To sentrale tekstsjangre i jusstudiet» - med gjennomgang av sentrale strukturelle og språklige elementer i praktikums- og teoribesvarelser på jusstudiet. Praktikumsoppgaver innebærer løsning av konkrete rettsvister, mens teorioppgaver er generelle analyser av en eller flere rettsregler.

«Noen tips om seminaroppgaven» - forberedelse til arbeidet med den første innleveringsoppgaven for førsteårsstudentene, med konkrete teksteksempler innarbeidet i videopresentasjonen.

«Om praktikumssjangeren» - med en mer detaljert gjennomgang av strukturelle og språklige elementer som er viktige ved løsningen av praktikumsoppgaver.

Arbeidsgruppelederen har forberedt seg til disse gruppene sammen med Hans Christian Farsethås.

Første arbeidsgruppe er også fremskyndet til uken etter semesterstart for å etablere gruppen på et så tidlig tidspunkt i studiet som mulig. Vi ser nå på muligheter for å også forberede de nye studentene bedre på hva innholdet i arbeidsgruppene skal være før første gruppesamling. Vi har en forventning om at det vil gjøre at gruppe medlemmene vil få et bedre læringsutbytte av samlingene på et tidligere tidspunkt.

2.3.4 Digitalt undervisnings- og informasjonsmateriale

Vi har i løpet av 2017 utarbeidet nytt digitalt undervisnings- og informasjonsmateriale til bruk i undervisningen på første studieår.

Promo og info

- Det ble laget en [nyhetssak](#) før sommeren

³ «Oppgavegjennomgangen» er et møte emneansvarlige har med arbeidsgruppelederne som forberedelse til hvordan de skal jobbe med kursets oppgavesett i gruppene.

- En egen [infoside](#) har blitt opprettet
- Promovideo
- En egen [infosnutt](#) myntet direkte på studenter på 1. studieår
- Eget logo for prosjektet

Mitt UiB

- [To sentrale tekstsjangre i jusstudiet](#) (exfac.)
- [Noen tips om seminaroppgaven](#) (exfac.)
- [Om praktikumssjangeren](#) (exfac. og JUS111)

Biblioteket

I samarbeid med Dragefjellet lærings- og formidlingssenter har biblioteket utarbeidet digitalt materiale som erstatter og supplerer den opplæringen som biblioteket gir førsteårsstudentene.

Seks videoklipp ble laget:

- Biblioteket - introduksjon
- Biblioteket - finne bøker
- Biblioteket - finne artikler
- Lovdata - finne lover
- Lovdata - finne lovforarbeider
- Lovdata - finne dommer

Videoene ligger på [bibliotekets nettsider](#) og i læringsplattformen Mitt UiB (Canvas).

Som en følge av videoene, ble bibliotekets ordinære forelesninger kortet noe ned, og vi fikk tid til å presentere studentene for annen viktig informasjon fra emneansvarlig for Exfac, og representanter fra Lovdata.

3. Hvordan og hvorfor inngår teknologi i de redesignede eller nyutviklede læringsaktivitetene?

3.1 Bruk av videoopptak

Vi bruker videoopptak som et virkemiddel i prosjektet fordi det i mange henseender er mer effektiv formidling og pedagogikk enn forelesninger og annen undervisning. Vi kan vise tekster og bruke grafiske virkemidler på måter som ellers ville være vanskelig. I tillegg fremmer kortere undervisningsbolker i form av video i mange tilfeller læringsprosessen bedre enn det lengre forelesninger gjør. Kortere undervisningsbolker på video fremelsker også mer gjennomtenkt innhold, både pedagogisk og innholdsmessig, enn det en tradisjonell forelesninger gjør.

Vi har gjort bruk av så korte videoopptak som mulig, fordi pedagogisk forskning og vår egen erfaring med bruk av videoer, tilsier at korte videoer har størst gjennomslagskraft. Våre egne data fra publisering av tidligere videoopptak, viser at videoer på rundt 10 minutter eller mer, har et klart frafall av seere mot slutten av videoen. Videoer på fem minutter eller kortere blir derimot i langt større grad sett ferdig av de som har begynt å se på videoen.

Bruk av video sikrer også at både undervisere og studenter i større grad bygger på samme fundament i undervisning og annen kommunikasjon. I forelesninger blir stoffet ofte gått gjennom på en måte

som blir uklar for mange studenter, og en del studenter deltar heller ikke på forelesningene. Videoene sikrer at alle har tilgang til undervisningsmaterialet når de måtte ønske det, at en har mulighet for repetisjon på et hvilket som helst tidspunkt, og at undervisningen skjer med et felles utgangspunkt for alle studenter. Denne felles autoriserte normeringen av undervisningen er særlig viktig siden vi har avdekket en studentkultur, der normering av studentatferden delvis skjer på en utilsiktet måte, jf. foran i punkt 1.2.

Instruksjonsvideoene som er utarbeidet i samarbeid med biblioteket drar også fordel av pedagogiske fordeler med videoformatet: Det er enkelt for studentene å forstå poengene når søkeprosessene blir tydelig demonstrert og forklart av de ansatte på biblioteket, samtidig som det er mulig å spille av videoene flere ganger hvis noe skulle være uklart. Studentene kan også hente frem videoene senere i første studieår, eller senere i studiet, og få repetert søkeprosessene gjennom videoene hvis de har problemer med å finne frem til bestemte kilder. I tillegg sparer biblioteket ressurser på å publisere sin undervisning på video, jf. foran i punkt 2.4.4 om at biblioteket begrenset sine ordinære forelesninger som følge av videoene.

Videoklipp har den fordelen at de kan være mer effektive enn ordinær undervisning, samtidig som at en får frigjort ressurser til annen undervisningsvirksomhet ved at video erstatter visse tradisjonelle undervisningsformer. Dette er særlig viktig på juridisk fakultet hvor vi har et stort antall studenter og et begrenset antall lærere, sammenliknet med andre studieprogrammer.

3.2 Bruk av studio

Vi har brukt studioet til fakultetets lærings- og formidlingssenter til å lage de videoopptakene som er nevnt foran i avsnitt 2.3.4. Vi har brukt kamera med tekstprompter, slik at det er lettere å planlegge nøyaktig hva som skal sies i opptakene, og å diskutere innholdet i videoene på detaljert plan på forhånd. Denne planleggingen har vist seg å være svært viktig for den endelige kvaliteten på videoopptaket. Uten planlegging ser vi oftere svakheter i produksjonen i ettertid.

Studioopptak gir også høy kvalitet på lyd og bilde, noe som fremmer læringsprosessen, eller i hvert fall hindrer at dårlig lyd og bilde virker forstyrrende for studentene. Studentene har gitt tilbakemeldinger på at de opplever kvaliteten som viktig, og at de setter pris på at videoene er på høyde med god TV-produksjon som de er vant med fra andre sammenhenger.

Vi har også inntrykk av at det er en trygghet for underviserne at videoproduksjonen gjennomføres på en profesjonell måte i studio, og at vi ender opp med et profesjonelt sluttresultat.

3.3 Bruk av videoredigering og apper

Prosjektet har allerede lagt mye arbeid i å finne gode løsninger på det å presentere og manipulere tekst i videopresentasjoner. Hittil har bare noe av dette arbeidet blitt brukt i de konkrete produksjonene som er nevnt foran i punkt 2.4.4.

Når vi nå våren 2018 begynner arbeidet med enda mer omfattende videoproduksjoner, vil de digitale løsningene vi har arbeidet med i kulissene, virkelig begynne å komme til sin rett.

Vi har stor tro på at denne formen for undervisning representerer en forbedring sammenliknet med tidligere undervisningsformer, i hvert fall når den supplerer mer tradisjonell undervisning.

4. Hvilken måloppnåelse har prosjektet hatt så langt?

4.1 Analyse av kvaliteten på studentenes tekster

Denne delen av prosjektarbeidet har vært overraskende omfattende, men vi ser nå at det har vært nødvendig å gå dypt inn i det. Det grundige forarbeidet har også gjort at vi har lyktes med å integrere prosjektet i de ulike emnene på 1. studieår.

Arbeidet vil også være nyttig i fakultetets pågående prosess med å revidere eksisterende studieordning.

4.2 Mer undervisning om sammenhengen mellom språk, juridisk metode og juridisk analyse

Vi har innført ekstra undervisningselementer fra høsten 2017, se foran i punkt 2. 2.

4.3 Bedre sammenheng og enhet mellom emnene på 1. studieår

Et av målene i prosjektet var at man skulle knytte emnene på 1. studieår tettere sammen for å motvirke studentenes opplevelse av løsrevne moduler uten sammenheng. Det gjenstår å se hvordan studentene oppfatter 1. studieår når de har gjennomført resten av undervisningen våren 2018.

De emneansvarlige selv har imidlertid allerede nå begynt å se emnene på 1. studieår mer i sammenheng. Etter møtene og seminaret våren 2017 startet de emneansvarlige på 1. studieår, etter eget initiativ, månedlige møter sammen. De har også gitt hverandre tilganger til sine respektive emner i Mitt UiB (Canvas) for bedre å kunne koordinere undervisningen, og for å kunne lære av hverandres undervisningsopplegg.

5. Hvilke institusjonelle faktorer, som organisasjon, ledelse, strategi, støttefunksjoner, policy, organisasjonskultur, pedagogisk og digital kompetanse eller andre forhold har vært spesielt viktige for måloppnåelsen, alternativt har spesielt hemmet denne?

5.1 Utfordringer for måloppnåelsen

5.1.1 Timeplan

Ideen om å samle studentene i storgrupper ledet av Kolflaath/Farsethås lot seg ikke gjennomføre på grunn av begrensninger i timeplanen til arbeidsgruppeledere og førsteårsstudentene. Vi bestemte oss derfor for å tilby to ekstra arbeidsgrupper i stedet, og benytte Farsethås' tid til å forberede arbeidsgruppelederne før gruppene. I tillegg ble det rom for å tilby workshops ledet av Kolflaath/Farsethås til studentene på 1. studieår.

5.1.2 Eksterne oppgaverettere og sensorer

Studentene retter som kjent innsatsen sin etter hva som gir uttelling på eksamen. Det er derfor en utfordring at den feilaktige normeringen av oppgaveskriving som vi vil til livs, jf. foran i punkt 1.2, praktiseres av en del av våre (eksterne) oppgaverettere og sensorer. Mer presist er det til en viss grad praksisen blant disse sensorene, som har ledet til arbeidsgruppeledernes oppfatning av hva som er riktig tilnærming til oppgaveskriving.

For å komme den feilaktige normeringen til livs, har vi i de skriftlige veiledningene til sensorene på obligatorisk kursoppgave og eksamen, inntatt informasjon om hovedpoengene knyttet til

språkprosjektet til fakultetet. Vi har gått gjennom kommentarene på obligatorisk kursoppgave i ettertid, og funnet at alle sensorene har holdt seg til de retningslinjene som er gitt angående kommentering av tekstkvalitet. Det lover bra med tanke på det videre arbeidet i prosjektet. Det har tradisjonelt vært en stor utfordring at eksterne sensorer har hatt sine egne kriterier for hva som er en god oppgavebesvarelse, både språklig og ellers.

5.1.3 Arbeidsgruppeledere

Det er utfordrende å endre en kultur som har satt seg over mange år, og som i noen grad kan se ut til å ha vært belønnet ved sensur.

Arbeidsgruppelederne rekrutteres etter en møysommelig prosess, og er blant våre beste studenter. Selv små justeringer i normeringen de selv har vært vant til som studenter, har i utgangspunktet blitt møtt med til dels store protester. Det kan være vanskelig for disse viderekomne studentene å forsone seg med å endre en oppskrift som har fungert for dem selv som studenter.

Farsethås trakk inn prosjektgruppen som en ressurs etter å ha blitt møtt med mye motstand i det første møtet med arbeidsgruppelederne, for å finne en måte å overvinne motstanden på. Et av virkemidlene var at Tande ble med i et møte med arbeidsgruppelederne, hvor han som tidligere undervisningsdekan, underviser og sensor gikk i rette med studentens oppfatninger angående normer for hva som er kvalitativt gode besvarelser av oppgaver med hensyn til fremstilling og språk. Det fremkom da ingen protester. Arbeidsgruppelederne var kritiske, men har lojalt fulgt opp ovenfor studentene, og det kan virke som om vi nå har fått aksept for våre grunnleggende poenger i språkprosjektet blant arbeidsgruppelederne.

Dersom vi kan videreføre noe av opplegget til 2. studieår neste studieår, vil vi våren 2019 kunne rekruttere nye arbeidsgruppeledere som har jobbet med språk og juss på denne måten gjennom hele studiet sitt.

5.1.4 Nettressurs

Målet var opprinnelig å ha klar en nettressurs før semesterstart høsten 2017. Etter å ha jobbet med prosjektet, ser vi at dette var urealistisk. Det var uhensiktsmessig å etablere en nettressurs før vi hadde identifisert og evaluert svakhetene ved dagens undervisning på en grundigere måte. Dermed er det naturlig å bygge på de erfaringene vi nå har gjort oss, og ha nettressursen klar før til semesterstart høsten 2018.

Vi vil også se nærmere på om store deler av innholdet som var planlagt inn i en nettressurs heller bør inn i sokogskriv.no.

5.1.5 Digital teknologi

Det er hittil ikke tatt i bruk verktøy som aktiviserer studentene i klasserommet/auditoriet i den grad som prosjektet ønsker å få til. Vi ser at digitale verktøy som aktiviserer studentene vil i større grad bli tatt i bruk utover våren 2018.

5.2.1 Dragefjellet lærings- og formidlingssenter

Å ha et eget lærings- og formidlingssenter med teknisk infrastruktur og en faglig og administrativ ledelse som samtidig har omfattende erfaring med undervisningen ved fakultetet, har vært en viktig faktor i prosjektarbeidet. Det er vanskelig å tenke seg at et så gjennomgripende prosjekt kunne vært iverksatt dersom denne typen strukturer skulle ha blitt etablert fra grunnen av. Prosjektet har i veldig

5.2 Viktige faktorer for måloppnåelsen

5.2.1 Dragefjellet lærings- og formidlingssenter

Å ha et eget lærings- og formidlingssenter med teknisk infrastruktur og en faglig og administrativ ledelse som samtidig har omfattende erfaring med undervisningen ved fakultetet, har vært en viktig faktor i prosjektarbeidet. Det er vanskelig å tenke seg at et så gjennomgripende prosjekt kunne vært iverksatt dersom denne typen strukturer skulle ha blitt etablert fra grunnen av. Prosjektet har i veldig stor grad bygget på allerede etablerte strukturer, erfaringer og kompetanse.

5.2.2 Forankring i ledelse og styre

Faglig og administrativ leder av prosjektet har mangeårig erfaring fra ledergruppen ved fakultetet, og har derfor bedre forutsetninger enn vanlig for å se prosjektet i et ledelsesperspektiv. I tillegg har dekan og undervisningsdekan vært involvert i prosjektet, dekanen også som emneansvarlig.

5.2.3 Forankring i fagmiljøet

Som nevnt foran i punkt 1.2 har de emneansvarlige tatt selvstendig ansvar for gjennomføringen av prosjektet. Dette var forutsatt i prosjektbeskrivelsen, men de emneansvarlige har vist personlig engasjement og interesse, utover det en kunne forvente ut fra alminnelig pliktfølelse. Det viser at prosjektet har truffet godt når det gjelder å identifisere en problematikk som det faglige miljøet oppfatter som en grunnleggende utfordring på første studieår. På mange måter har forholdet mellom underviserne på første studieår blitt revitalisert som følge av arbeidet med prosjektet.

KURSRAPPORT – JUS242 Rettergang

Studieåret 2017/2018

KURSANSVARLIG: Ørnulf Øyen

1. Allment

På vegne av faget JUS242 Rettergang avgis det kursrapport. Forrige kursrapport for faget ble avgitt den 12. mai 2014, med henblikk på studieåret 2013/2014.

De kursansvarlige er professor Magne Strandberg og professor Ørnulf Øyen, noe som har vært uforandret siden den 1. januar 2013. Strandberg har undervisningsfri dette semesteret. Rapporten avgis derfor av undertegnede alene.

2. Generell omtale av kurset

2.1 Strukturen på kurset

Strukturen på kurset har vært uforandret siden omleggingen som skjedde forut for studieåret 2013/2014. Kurset starter i midten av november (uke 46). Eksamen avholdes i månedsskiftet februar/mars. Disiplinene sivilprosess og straffeprosess undervises separat, og forelesningene holdes før seminarene starter. I siste halvdel av november er det forelesninger i sivilprosess. Seminarene i sivilprosess starter i månedsskiftet november/desember og pågår i tre uker. I uke 2 og 3 er det forelesninger i straffeprosess, mens seminarene i straffeprosess avholdes i uke 5 til 7. Det eneste obligatoriske elementet er en kursoppgave, som studentene arbeider med i uke 4. Etter at undervisningen er ferdig har studentene ca. to uker til eksamensforberedelse.

I forrige kursrapport ble det omtalt et opplegg med fellesseminarer i sivilprosess og straffeprosess mot slutten av kurset. Disse seminarene fikk en dårlig mottakelse hos studentene, særlig fordi nye temaer ble introdusert i undervisningssammenheng like før eksamen. Fellesseminarene ble derfor lagt ned, og seminartimene delt mellom seminarene i sivilprosess og straffeprosess.

2.2 Undervisningen – forelesningene

Forelesningene i sivilprosess ble dette studieåret holdt av professorene Camilla Bernt (16 timer) og Magne Strandberg (8 timer). De senere studieårene har Bernt og Strandberg delt forelesningene mellom seg. Timetallet for forelesningene har stått uforandret i flere år. Forelesningene i straffeprosess ble dette studieåret holdt av undertegnede (15 timer) og førsteamanuensis Gert Johan Kjelby (5 timer). De siste to studieårene har antallet forelesningstimer vært redusert fra 24 timer til 20 timer. Hovedårsaken er en koordinering mellom pensum og forelesninger som følge av en ny pensumbok.

Forelesningene tas opp med lyd og bilde. Opptakene legges ut på «min side» etter hvert som de teknisk sett er klare for utlegging. Tidspunktet for utlegging er valgt med henblikk på studenter som ikke har hatt mulighet til å følge bestemte forelesningstimer. En så rask utlegging medfører at studenter kan fristes til å fokusere for mye på forelesningene, og for lite på egen fordyping i pensumlitteraturen og sentrale rettskilder. Vi har ikke ansett dette som avgjørende. Hovedformålet med publiseringen er å sikre studentene lik tilgang til forelesningene. Opptakene har ingen viktig funksjon ut over dette. Og studenter på 4. studieår må selv ta ansvar for eget studieopplegg.

2.3 Undervisningen – seminarene

Det er til sammen 28 timer med seminarundervisning: 7 dobbelttimer i sivilprosess og 7 dobbelttimer i straffeprosess. Målet er at studentene skal være godt forberedt til og aktive under seminarene. Erfaringsmessig er forberedelsene og aktiviteten noe varierende hos studentene, og mellom de ulike seminargruppene. Vi forsøker å bedre forberedelsene og aktiviteten fra studentene, men har ennå ikke funnet en oppskrift på hvordan målsettingen kan nås på en god måte.

Det er alt for arbeidskrevende å lage nye oppgavesett forut for hvert studieår. Men forut for hvert studieår gjennomgås de to oppgavesettene med sikte på utskifting av enkelte oppgaver, og forbedring og presiseringer av de oppgaver som videreføres. De senere årene har vi forsøkt å gi oppgavesettene en klarere profil, der det i større grad fokuseres på bestemte temaer på de ulike seminarsamlingene. Oppgavesettene er også endret for å samsvare bedre med læringskravene. De to oppgavesettene som benyttes i dag må samlet sett sies å være gode. For å sikre en felles oppfatning hos seminarlederne om hvilke problemstillinger og rettskilder som er særlig aktuelle i hver oppgave, er det utarbeidet veiledninger til oppgavesettene.

Tidligere var det 11 ulike seminargrupper, men de siste to studieårene har antallet vært 10. Bakgrunnen for reduksjonen er rekrutteringssituasjonen når det gjelder seminarledere sammenholdt med at 10 seminargrupper synes å være tilstrekkelig for å dekke etterspørselen. Vi har også sett hen til faget Strafferett, der det er 10 seminargrupper.

De senere årene har det utelukkende vært interne seminarledere i faget Rettergang.

Årets seminarledere i sivilprosess var professorene Henry J. Mæland, Magne Strandberg og Ørnulf Øyen. På de første fem samlingene var det én seminarleder mindre enn ideelt, mens Strandberg og Øyen alene hadde ansvaret for de siste to samlingene. Mangelen på seminarledere medførte bl.a. at Strandberg og Øyen vekslet mellom å ha tre og fem seminargrupper de første seks samlingene. Gjennomføringen var forsvarlig, men krevende.

Det er utfordrende å rekruttere tilstrekkelig med seminarledere i sivilprosess neste studieår. Tre personer som har vært seminarledere de senere årene er ikke aktuelle: professor Mæland skal etter det jeg erfarer gå av med pensjon, professor Halvard H. Fredriksen er undervisningsdekan og stipendiat Marie Holm har oppfylt sin undervisningsplikt. Professor Strandberg skal egentlig ha undervisningsfri også til høsten, men dette kan bli forskjøvet. Samtidig er vi glade for at stipendiat Johannes L. Mella har sagt seg villig til å være seminarleder i sivilprosess.

Årets seminarledere i straffeprosess var professorene Asbjørn Strandbakken og Ørnulf Øyen, førsteamanuensis Knut Einar Skodvin og stipendiat Malin Johansen. Vi håper at samtlige også vil være seminarledere neste studieår. Men det er mulig at Johansen alt har oppfylt undervisningsplikten som stipendiat.

Enkelte studenter har klagd over at oppgaver til tider løses på en ulik måte av seminarlederne. Den kursansvarlig mener at dette ikke uten videre en ulempe. Mange av oppgavene på seminarene er vanskelige, og flere av dem er det fullt forsvarlig å løse gjennom ulike tilnærminger, og det kan også være fullt forsvarlig å komme til ulike standpunkter. Den kursansvarlige bør være forsiktig med å drive faglig ensretting når det gjelder tolkning av rettskilder, hva som alt i alt er den beste løsningen juridisk sett mv. Videre må studentene trenes opp til selv å ha et bevisst forhold til hva som er en god angrepsvinkel, hvilke argumenter som kan utledes fra ulike rettskilder og hvordan motstridende rettskilder bør veies opp mot hverandre.

2.4 Skrivning og kommentering - kursoppgaven

På kurset er det som nevnt bare ett obligatorisk innslag: kursoppgaven. Utover dette gis det ikke noe tilbud om skrivetrening til studentene. Enkelte studenter har ytret en viss misnøye over fraværet av mer skrivetrening. Den kursansvarlige har full forståelse for studentenes innspill her, men det å legge til rette for mer skrivetrening – hvis det skal være initiert fra fakultetet – vil være temmelig kostnadskrevende fordi en da er avhengig av å gi individuelle tilbakemeldinger til hver enkelt student. For en del år tilbake ble det samlet tilbudt fire kursoppgaver i fagene Rettergang og

Strafferett, der to måtte bestås. Antallet ble halvert, noe som iallfall delvis skyldtes den økonomiske situasjonen ved fakultetet. I dagens økonomiske situasjon er det neppe rom for å øke antallet kursoppgaver.

I faget Rettergang har vi ofte benyttet utsatt prøve som kursoppgave. Årsaken er at det er meget arbeidskrevende å lage en god oppgave med veiledning i faget Rettergang. Samlet medgår det ca. 1 uke til å lage eksamensoppgaven med veiledning, og ca. 1 uke til å lage utsatt prøve med veiledning. (Tidsbruken er vesentlig større enn hva undervisningsregnskapet legger opp til.)

Nye retningslinjer om innsyn i sensorveiledningen for utsatt prøve skapte dette studieåret en utfordring. En litt justert versjon av utsatt prøve ble benyttet som kursoppgave til tross for at iallfall enkelte studenter hadde tilgang til sensorveiledningen for utsatt prøve. Løsningen ble samlet ansett som lite betenkelig all den stund en student som ønsker å lære noe bare lur seg selv hvis sensorveiledningen leses før oppgaven skrives. Samtidig kan det tenkes at enkelte av de som leste veiledningen før oppgaven ble skrevet var blant de som absolutt ikke burde gjort dette av hensyn til læringsbehovet. En ny vurdering av dette spørsmålet må derfor gjøres med sikte på neste års kursoppgave.

Gjennomføringen av årets kursoppgave gikk bra. Ingen studenter ble underkjent med den virkning at eksamen ikke kunne tas, og bare én oppgave ble mottatt fra sensorene med sikte på en slik vurdering. Det ble foretatt stikkprøvekontroll med kommenteringen. Kommenteringen var gjennomgående innenfor hva som kan og må forventes, herunder i lys av den tiden sensorene får betalt for. Ideelt sett burde kommentarene vært mer omfattende, men dette er ikke realistisk så lenge oppgaveretterne honoreres for én time pr besvarelse, og uten ekstra honorering for å sette seg inn i oppgaven og veiledningen.

2.5 Eksamen: Gjennomføring og sensur

Eksamen er en skoleeksamen på seks timer. I år av del I en praktikum i sivilprosess og del II en teorioppgave i straffeprosess. Oppgaven var skrevet av undertegnede. Før ferdigstillingen ble oppgaven gjennomgått av to studenter og av professor Strandberg.

Under eksamensavviklingen kom det bare 2-3 henvendelser fra studentrepresentantene, og ingen av dem gjaldt innholdsmessige uklarheter i oppgaven. I forbindelse med nivåkontrollen og rollen som sensor nr. 2 på besvarelser vurdert til karakteren F leste undertegnede et stort antall besvarelser (ca. 75). Hovedinntrykket er at oppgaven var passe lang, og at oppgaven hadde en slik bredde og kompleksitet at den gav studenter på ulikt nivå en «fair» eksamen.

I år var det utelukkende eksterne sensorer på eksamen, med unntak for at undertegnede var sensor nr. 2 på besvarelser vurdert til karakteren F. Ideelt sett burde noen av sensorene vært interne, men ressursituasjonen og fakultets prioritering av interne undervisere innebærer at denne målsettingen er lite realistisk. Også tidligere studieår har det bare eller i all hovedsak vært eksterne sensorer. Innslaget av eksterne sensorer har medført at en av de kursansvarlige alltid selv tar seg av nivåkontrollen.

Som nevnt var det undertegnede som i år var nivåkontrollør. Hovedinntrykket fra kontrollen er at det bare var mindre avvik mellom sensorene. Det største avviket fant en på det punktet som skaper en særlig sensurutfordring i faget Rettergang. For å stå på eksamen må en student vise et minimum av innsikt både i sivilprosess og straffeprosess, noe som understrekes i sensorveiledningen. En rimelig klar F i én disiplin medfører at det samlede resultatet blir F. I grensetilfeller er det her ikke bare spørsmål om F eller E skal gis, men til tider også spørsmål om F eller D skal gis.

2.6 Eksamen: Karakterfordeling og frafall

Til sammen 400 studenter møtte til eksamen. Av disse trakk 33 seg under eksamen. Karakterfordelingen for de 367 som leverte var slik:

A: 45 kandidater (12,3 %)

- B: 80 kandidater (21,8 %)
- C: 113 kandidater (30,8 %)
- D: 80 kandidater (21,8 %)
- E: 27 kandidater (7,4 %)
- F: 22 kandidater (6,0 %)

Samlet sett viser tallene en fin karakterkurve for eksamenen. For orden skyld: Fordelingen har ikke vært styrt. Under nivåkontrollen hadde nivåkontrolløren (undertegnede) ikke for noen av kommisjonene tall for hvor mange kandidater som var vurdert til de ulike karakterene.

Resultatene er samlet sett noe bedre enn hva resultatet tradisjonelt har vært på eksamen i faget, etter ordinær sensur. Tidligere studieår har imidlertid karakterkurven ofte blitt løftet noe etter klagerunden, særlig etter at ordningen med «blind klagesensur» ble innført. Tendensen har vært at et betydelig antall av klagerne har fått endret karakteren, og at de aller fleste endringer har vært til en bedre karakter. Dette har påvirket den endelige karakterfordelingen for eksamenen.

Tendensen med endring i karakterfordelingen etter klagerunden synes å ha vært noe mindre markert forrige studieår. Den kursansvarlige håper trenden fortsetter dette studieåret. I motsatt fall bør ytterligere tiltak vurderes for å avbøte problemet, som undergraver nivåkontrollen i forbindelse med sensuren.

2.7 Samarbeidet med administrasjonen

Samarbeidet med administrasjonen har stort sett fungert meget godt. Det har gjennom mange år vært hyppig utskiftning av hvem i administrasjonen som har ansvaret for fjerde studieår, men uten at det har medført vesentlige problemer.

Mer overordnet er det imidlertid et problem at det svært hyppig endres hvem som har det administrative ansvaret for fjerde studieår, og dermed for bl.a. faget Rettergang. De senere årene har det skjedd endringer omtrent hvert studieår. De siste to studieårene har tre ulike personer hatt ansvaret. Kontinuiteten synes å være en helt annen på de første tre studieårene.

Gjennom de hyppige endringene gir fakultetet et signal om at fjerde studieår har lav prioritet, noe som er beklagelig. Videre medfører de hyppige endringene at avviklingene av kurset i Rettergang lett blir noe mindre strømlinjeformet enn hva som er ideelt. Dette skyldes ikke de personene som tildeles ansvaret for fjerde studieår, men at det tar en viss tid å sette seg inn i nye arbeidsoppgaver og blir fortrolig med disse.

2.8 Studieinformasjon og dokumentasjon

En av de kursansvarlige har et informasjonsmøte på 45 minutter om faget Rettergang, der både praktiske og faglige spørsmål tas opp. Møtet holdes før undervisningen i faget starter, og favner hele kurset. Både dette studieåret og de foregående har undertegnede holdt møtet.

For øvrig benyttes «min side» (mitt UiB) på vanlig måte. Faget side er forsøkt tilpasset opplegget i faget, med egne «hovedfaner» for ulike temaer. De kursansvarlige har ikke fått tilbakemeldinger på at det er vanskelig å finne frem på fagets side. Etter behov er det lagt ut meldinger på «min side».

Studentene har etterlyst et åpent forum for svar på faglige spørsmål, slik at samtlige studenter får innsyn i de svar som gis fra de kursansvarlige. Prinsipielt sett er dette en god ide. Men det har til nå vært vanskelig å gjennomføre ideen uten at det medgår uforholdsmessig mye tid. Det er ikke en egen løsning for enkel kommunikasjon om faglige spørsmål på «min side». Hvis spørsmål og svar pr e-post skal legges inn der, må det først foretas en sortering av hvilke spørsmål mottatt pr. e-post som er såpass allmenne at spørsmål og svar bør legges ut. Derest må lages en manuell struktur for ulike

temaer, f.eks. i et Word-dokument som stadig oppdateres og som stadig må undersøkes av studentene. Dette er til nå blitt ansett som for arbeidskrevende.

2.9 Læringskrav og tilgang til relevant litteratur

Læringskravene har i hovedsak ligget fast de senere årene, men visse justeringer er foretatt. Læringskravene er oppdatert for å tilfredsstille sentrale føringer. Det planlegges ikke endringer i læringskravene med sikte på neste studieår.

Pensum i straffeprosessdelen av faget er Ørnulf Øyen, *Straffeprosess, Bergen 2016*. Hele boka er pensum. Boka er skrevet med sikte på tjene som lærebok, og er forsøkt tilpasset læringskravene på kurset.

I sivilprosess er to bøker likestilte som pensum. Den ene boka er Henry John Mæland, *Kort prosess, 3. utgave, Bergen 2013*. Hele boka er pensum. Boka er skrevet med sikte på tjene som lærebok, men gir en vel «kompakt» fremstilling av enkelte temaer, noe som kan være en utfordring for studentene. Den andre boka er Inge L. Backer, *Norsk sivilprosess, Oslo 2016*. Det meste av boka er pensum. Den kursansvarlige har ikke tall som viser hvor mange av studentene som velger boka til Mæland eller Backer, eller som leser begge bøkene. Signaler fra Akademika tyder på at flertallet velger boka til Backer.

I tillegg til de nevnte bøkene, som gjennom vedtak i SU er gjort til «pensum», har de kursansvarlige laget to lister over aktuell tilleggslitteratur, én for hver disiplin. Denne oppdateres før hvert studieår og legges ut på «min side». Listene er kun ment som hjelpemidler for studentene, for de som ønsker en enklere innføring i faget, økt fordypning i enkelte temaer, en annen vinkling på enkelte temaer e.l. Det legges ikke opp til at litteraturen på disse listene må leses for å skrive godt på eksamen. Av den grunn er også terskelen høy for å vise til annen litteratur enn pensumbøkene i sensorveiledninger.

Pensumsituasjonen i faget må samlet sett sies å være god. Den kursansvarlige tar ikke sikte på å endre pensum foran neste studieår.

3. Rammevilkårene

Alle undervisningslokalene har fungert tilfredsstillende. Forelesningene er avholdt i auditorium 1, noe som er ideelt. Seminarene er stort sett avholdt i seminarrommene i gamlebygget eller i seminarrom 1 og 2. Disse lokalene er gode, men ventilasjonsanlegget i seminarrom 1 og 2 er ikke godt nok.

Enkelte seminarer, ikke minst i sivilprosess, har vært avholdt i auditorium 3 eller 4, både dette studieåret og tidligere studieår. Disse lokalene er langt fra ideelle for seminarer. Årsaken til tildelingen er først og fremst at fjerde studieår har prioritet etter første til tredje studieår når det gjelder romfordeling. Jeg har fått opplyst at begrunnelsen er at undervisningen på første til tredje studieår er obligatorisk. Undertegnede er ikke overbevist om at dette er en tilstrekkelig tungtveiende begrunnelse for å nedprioritere fjerde studieår.

Når det gjelder den hyppige endringen av hvem som er administrativt ansvarlig for fjerde studieår, og muligheten for å benytte «min side» som et forum for faglige spørsmål, vises det til punkt 2.7 og 2.8 ovenfor.

4. Studentevalueringer

4.1 Oppfølging av tidligere studentevalueringer

Kurset i Rettergang ble ikke evaluert forrige studieår. Tidligere evalueringer er hensyntatt så langt det har vært naturlig.

4.2 Årets studentevaluering

Årets studentevaluering ble gjennomført ved hjelp av en nettbasert spørreundersøkelse til studentene. To hovedspørsmål ble stilt. I tillegg var det anledning til å komme med egne synspunkter på kurset. Undersøkelsen ble varslet pr e-post til studentene den 28. februar, men en link til spørreskjemaet. Svarfristen var den 9. mars, dvs. 1 uke etter eksamen. Til sammen 36 studenter responderte på undersøkelsen, noe som svarer til litt under 10 % av de spurte.

Det første hovedspørsmålet var «I hvor stor grad bidro følgende til din læring på dette kurset?» Respondentene ble bedt om å velge mellom alternativene «I svært stor grad», «I stor grad», «I middels grad», «I noen grad» og «I liten grad» for å verdsette betydningen av sju elementer: «De digitale ressursene (Mitt UiB o.l.)», «Den obligatoriske kursoppgaven», «Eksamen», «Forelesningene», «Seminargruppene», «Selvstudium» og «Kollokvien». De to viktigste bidragene til læring var kategoriene «Seminargruppene» og «Selvstudium», mens kategoriene «De digitale ressursene (Mitt UiB o.l.)» og «Eksamen» var de minst viktige. Til dette må det bemerkes at eksamen er en prøvingsform, ikke en læringsform, og at digitale ressurser først og fremst brukes for å gi informasjon i faget Rettergang.

Det andre hovedspørsmålet inneholdt ingen underspørsmål og lød slik: «Totalt sett: hvordan synes du gjennomføringen av dette emnet har vært?» Det var fire svaralternativer: «Bra», «Middels», «Dårlig» og «Vet ikke». Ingen av respondentene svarte «Vet ikke». Halvparten (18 respondenter) svarte «Bra», noe færre «Middels» (13 respondenter) og noen få «Dårlig» (5 respondenter).

De individuelle kommentarer er av ulike karakter og tar opp en rekke temaer. Tre temaer som flere tok opp var imidlertid at faget var for omfattende, at det var et for stort detaljfokus i faget og at strukturen i faget er uheldig.

4.3 Kommentarer til årets studentevaluering

Svarprosenten på spørreundersøkelsen var såpass lav at en ikke kan trekke bastante slutninger fra den. Ut fra tilbakemeldingene er det imidlertid grunn til å anta at studentene er middels godt fornøyd med undervisningen og læringsutbyttet. Videre er det grunn til å anta at seminarene er noe mer sentrale for læringsutbyttet enn forelesningene, og at selvstudium er en viktig læringsform. Når det gjelder selvstudium, er det positivt at studentene anser dette som viktig. Det tyder på at studentene tar ansvar for egen læring, og at deltakelse på undervisningsaktiviteter vurderes ut fra hvilken nytte den har for egen læring.

Flere studenter mener at strukturen på faget er uheldig. Ønskene går i retning av en mer bolkkinn delt undervisning, der forelesninger og seminarer integreres rundt hver enkelt tema som er sentralt i faget. Faget Strafferett undervises på denne måten, et fag studentene har rett forut for faget Rettergang.

Også et for stort detaljfokus blir påpekt. Til dette er det å si at fagets karakter medfører at studentene må forholde seg til svært mange ulike temaer og regler. Alternativet er at faget enten gjøres substansløst, eller begrenses til noen få utvalgte emner innen prosessretten. Før en student får oversikt over mange ulike temaer og regler er vanskelig å se sammenhenger mellom straffeprosess og sivilprosess og mellom ulike temaer innen hver disiplin, og ikke minst forstå hvilken prosessuell problemstilling de står overfor og hvilke regler som er aktuelle når problemstillingen skal løses.

5. Samlet vurdering

Min samlede vurdering er at faget Rettergang alt i alt fungerer rimelig bra.

Masterstudiet ved fakultetet er for tiden under evaluering med sikte på større strukturelle endringer. Flere av de forslag som foreligger vil ha betydelige konsekvenser for sivilprosessen og straffeprosessen. Som følge av dette er det ikke aktuelt pr. i dag å vurdere vesentlige endringer i rettergangskurset før det gjennom reformprosessen er

avklart om faget Rettergang vil bestå, og eventuelt hvor faget blir plassert i studieløpet og hvilket omfang faget vil få. En avklaring ventes å komme i løpet av året. Når en avklaring er kommet, må nærmere vurderinger foretas, men hva som bør vurderes og hvilke løsninger som er aktuelle, avhenger av hvor faget blir plassert i studieløpet og hvilket omfang faget vil få, eventuelt av hvor disiplinene sivilprosess og straffeprosess plasseres i studieløpet og hvilket omfang disiplinene vil få.

Det er alt gjort og det vil bli vurdert visse mindre justeringer foran neste studieår, dels i lys av egne erfaringer og dels på grunn av evalueringen fra studentene. Oppgavesettene i både sivilprosess og straffeprosess er gjennomgått og finpusset med sikte på neste studieår. Videre vil muligheten for bedre publisitet rundt faglige svar fra de kursansvarlige (og eventuelt forelesere og seminarledere) fortsatt stå på agendaen.

De er krevende å ha kursansvaret alene, noe som setter grenser for hvor omfattende forbedringer som kan gjøres med sikte på neste studieår og senere studieår. Hovedutfordringen foran neste studieår er rekruttering av seminarledere, særlig i sivilprosess.

Bergen, 12. april 2018

Ørnulf Øyen

Kursansvarlig

[Tilbake til sakslisten](#)

METODEUNDERVISNINGEN PÅ EN NY STUDIEORDNING – DISKUSJONSNOTAT FRA DEKANATET 27. APRIL 2018

1. Innledning

Arbeidet med en ny studieordning på fakultetet har avdekket at metodeundervisningens innhold, omfang og plassering på studiet er et nøkkelspørsmål som må løftes frem til særskilt drøftelse. Fakultetsstyret sluttet seg til dette i møtet 6. februar 2018, hvor det ble uttalt at man må se nærmere både på innholdet av metodeemnene og plasseringen av dem i studieordningen, og at styret ønsker en egen prosess knyttet til dette.¹

Formålet med herværende diskusjonsnotat er å redegjøre for metodeundervisningen på dagens studieordning, gi en oversikt over de ulike reformforslagene som hittil har vært lansert og skissere noen alternativer som kan danne utgangspunkt for den videre diskusjonen.

Innledningsvis kan det være grunn til å understreke at ulike syn på metodeundervisningen på studiet ikke innebærer reell uenighet om viktigheten av at studentene våre i løpet av studieløpet tilegner seg metodiske ferdigheter. Som det fremgår av den eksisterende læringsutbyttebeskrivelsen for masterprogrammet i rettsvitenskap, skal studentene etter å ha gjennomført hele studieprogrammet kunne anvende juridisk metode «til selvstendig å analysere, drøfte og ta standpunkt til juridiske problemstillinger». Dette innebærer nærmere bestemt at kandidatene kan

- i) innhente og systematisere rettslig relevant materiale, og på grunnlag av dette identifisere juridiske problemstillinger og sammenhenger;
- ii) foreta en selvstendig analyse av juridiske problemstillinger på en grundig, helhetlig, kritisk og
- iii) balansert måte og resonnere seg frem til et faglig forsvarlig standpunkt gjennom avklaring av spenninger mellom ulike typer gyldige argumenter og mellom underliggende rettslige og samfunnsmessige verdier.²

Læringsutbyttebeskrivelsen gjør det også klart at kandidatene skal ha tilegnet seg metodiske ferdigheter som setter dem i stand til å løse juridiske problemstillinger også utenfor de rettsområdene som er del av dagens studieprogram. Som påpekt i dekanatets diskusjonsnotat av 8. desember 2017 ser vi ingen grunn til å endre dagens læringsutbyttebeskrivelse på disse punktene.³ Forslag i den retning er heller ikke fremkommet i diskusjonen i kjølvannet av diskusjonsnotatet. Uenighetene knyttet til metodeundervisningen handler derfor langt på vei om hvordan studieprogrammet bør legges opp for at studentene best skal kunne tilegnet seg de påkrevde metodiske ferdighetene.

Full enighet om metodeundervisningens innhold er det likevel ikke. Det er nok ulike oppfatninger om, og i så fall i hvilket omfang, det bør ryddes plass på studieprogrammet til «perspektivfag» som rettsøkonomi, rettsfilosofi, retts sosiologi mv. Fra flere hold er det også tatt til orde for at en ny studieordning bør

¹ Sak S 4/18, tredje kulepunkt i protokollen (oppsummering av diskusjonen i styret).

² Se <http://www.uib.no/studieprogram/MAJUR#uib-tabs-kva-larer-eg>

³ Diskusjonsnotatet «Reform av/endringer i studieordningen?», 8.12.2017, punkt 3.

inkludere et emne som mer generelt setter studentene i stand til å vurdere argumentasjonsverdien av empirisk kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper.

2. Oversikt over dagens metodeundervisning

Alle emner på dagens studieordning bidrar til studentenes metodiske ferdigheter. Av i alt 300 studiepoeng er bare 18 satt av til rene metodeemner – JUS 114 *Juridisk metode* (8 sp) og JUS 133 *Rettskjelde- og metodelære* (10 sp). Selv om man utvider kretsen av metodeemner til å inkludere de fakultetstilpassede versjonene av *ex.phil.* (EXPHIL-JUS, 10 sp) og *ex.fac.* (*Juridisk forprøve*, 10 sp), samt også JUS134 *Rettshistorie og komparativ rett* (10 sp), kommer man «bare» opp i 48 studiepoeng. Det sier seg selv at innlæringen av metodiske ferdigheter for en stor del skjer gjennom de ulike rettsdogmatiske emnene som inngår i studieprogrammet. Dette gjenspeiles i de ulike emnenes læringsutbyttebeskrivelser. For å ta tre av emnene på første studieår som eksempler: Etter å ha gjennomført JUS111 *Forvaltningsrett I* skal studentene blant annet kunne drøfte forvaltningsrettslige saksbehandlingsspørsmål både hvor det rettslige grunnlaget er lovfestet og ulovfestet. Etter å ha gjennomført JUS112 *Arve- og familierett* skal studentene kunne foreta en selvstendig analyse av ulike familie- og arverettslige problemstillinger på en grundig, helhetlig, kritisk og balansert måte, og kunne drøfte enkelte familie- og arverettslige spørsmål i et rettspolitisk perspektiv. Etter å ha gjennomført JUS113 *Kontraktsrett I* skal studentene kunne resonnerer seg frem til et faglig forsvarlig standpunkt på kontraktsrettslige spørsmål innenfor emnene kontraktsrettslig binding, tolking, ugyldighet, lemping og representasjon.

Metodefokuset fortsetter på de andre studieårene, f.eks. ved at de metodiske følgene av hhv. det forvaltningsrettslige og det strafferettslige legalitetsprinsippet står sentralt på JUS123 *Forvaltningsrett II* og JUS241 *Strafferett*, eller ved at de metodiske utfordringene på ulovfestet område vies særlig oppmerksomhet på JUS122 *Skadebot* og JUS124 *Tingsrett*. Et emne med et særlig klart metodefokus er JUS243 *Allmenn formuerett*, hvor læringsutbyttebeskrivelsen slår fast at studentene skal lære seg å skille tydelig mellom individuelle godhetsvurderinger av resultat og spørsmålet om hva som gir gode generelle regler, forstå og nyttiggjøre seg den særlige betydningen grunnleggende formuerettslige hensyn og prinsipper har for fastleggelse av innholdet i rettsregler og kunne løse ukjente sentrale problemstillinger i privatretten uten tidligere å ha vært kjent med det aktuelle kildematerialet.

To emner som fortjener særskilt oppmerksomhet er JUS121 *Norske og internasjonale rettslige institusjoner* og JUS135 *Rettsstat og menneskerettigheter*, som i fellesskap bærer hovedansvaret for at studentene tilegner seg de metodiske ferdigheter som trengs for å håndtere konstitusjonelle spørsmål og spørsmål knyttet til folkerettslige, EU/EØS-rettslige og EMK-rettslige forpliktelser, inkludert spørsmål om de internasjonale forpliktelsenes betydning for tolkningen av norsk rett. Grunnlaget som legges i disse to emnene følges opp i flere andre emner, både rettsdogmatiske emner med tydelige folkerettslige/europaretslige innslag og, i hvert fall i en viss grad, i JUS133 *Rettskjelde- og metodelære*.

Siste element i studentenes opplæring i juridisk metode skjer som ledd i arbeidet med masteroppgaven. Av læringsutbyttebeskrivelsen til JUS399 *Masteroppgave* (30 sp) heter det blant annet at studentene skal tilegne seg avansert kunnskap om de særskilte metodiske utfordringene på fagområdet, kunne bruke juridisk metode på en selvstendig måte og kunne skille mellom rettsdogmatiske og rettspolitiske analyser i juridisk arbeid, herunder kritisk å vurdere gjeldende rett og drøfte behovet for endringer.

Den mest avanserte opplæringen i juridisk metode på masterprogrammet er JUS397 *Forskerlinjen*, som med virkning fra studieåret 2018/2019 har fått et tillegg på 10 sp viet metodespørsmål.

For diskusjonen om metodeundervisningens innhold, omfang og plassering i en eventuell ny studieordning er det likevel særlig viktig med oppdatert kjennskap til innholdet i de fem emnene på dagens masterprogram som har et mer direkte metodefokus: de fakultetstilpassede versjonene av ex.phil. (EXPHIL-JUS) og ex.fac. (*Juridisk forprøve*), JUS 114 *Juridisk metode*, JUS 133 *Rettskjelde- og metodelære* og JUS134 *Rettshistorie og komparativ rett*.

Studentenes første møte med juridisk metode i en noe videre forstand skjer allerede på den fakultetstilpassede versjonen av ex.phil.⁴ Av læringskravene fremgår det at studentene etter å ha gjennomført EXPHIL-JUS skal mestre anvendelse av filosofiske begrep i analytisk og prinsipiell drøftelse av rettslige problemstillinger, språk- og argumentasjonsteori på tekster i det juridiske feltet og grunnleggende normer for skriftlig og muntlig akademisk framstilling, som klarhet, selvstendighet og redelig bruk av kilder. Hovedlitteraturen er Kjetil Skjerve, *Rettsfilosofi* (kompendium, 240 tekstsider) og Eivind Kolflaath, *Språk og argumentasjon - med eksempler fra juss* (Bergen, 2004).

Juridisk forprøve (EXFAC) undervises parallelt med ex.phil. og er ment å bygge en metodeplattform, det vil si grunnkunnskap om retten og juridisk metode, slik at studentene rustes for arbeid med materielle rettsregler og rettsfelt i senere emner, jf. følgende utdrag fra de emneansvarliges omtale av emnet (redegjørelse fra Ragna Aarli og Synne Sæther Mæhle, inntatt i sin helhet som Vedlegg 1 til dette notatet):

«Hovedformålet med kurset er å bygge en metodeplattform, det vil si grunnkunnskap om retten og juridisk metode, slik at studentene rustes for arbeid med materielle rettsregler og rettsfelt i senere kurs. Metodeplattformen bygges opp ved et gjennomgående fokus på utvalgte grunntrekk ved juridisk metode, som at rettsanvendelse er ordlydsorientert og løsningsrettet og at høyesterettspraksis kan ha prejudikativ virkning. Rettsstatens siktemål og rettsanvenderes ansvar for å anvende retten på en måte som høster legitimitet i samfunnet, blir presentert som begrunnelse for at vi har en juridisk metodelære og innholdet av denne. Exfac legger med andre ord grunnsteinen i jusstudiet generelt og i arbeidet med juridisk metode spesielt.

[...] Når kurset er avsluttet, skal studentene ha grunnkunnskap om juridisk metode, forståelse for at juridisk metode utvikles i et tett samspill mellom rett og samfunn, og nok ferdigheter til å kunne løse enkle rettsspørsmål.»

Kjernelitteraturen er Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli, *Fra lov til rett* (2. utg., 2017). Nesten halvparten av bokens 335 tekstsider (s. 160-310) gir en grunnleggende innføring i juridisk metode. Hovedtemaene som blir behandlet i denne delen av boken er rettslig argumentasjon (kapittel 7 – oversikt over rettsanvendelsesprosessen); rettskildene (kapittel 8); rettskildeprinsippene (kapittel 9); vurderinger som ledd i rettsanvendelse (kapittel 10); tolkningsresultater (kapittel 11) og faktumfastsettelsen (kapittel 12)

⁴ Emnet finnes i to varianter, EXPHIL-JUSEM og EXPHIL-JUSEKS, men forskjellen mellom dem er begrenset til prøvingsformene (seminaroppgaver vs. skoleeksamen). I notatet her brukes fellesbetegnelsen EXPHIL-JUS.

Kort tid senere på første studieår møter studentene igjen juridisk metode på JUS 114 *Juridisk metode*.⁵ Emneansvarlig, Erik Monsen, sammenfatter emnet som følger (hans redegjørelser er i sin helhet inntatt som vedlegg 2 til dette notatet):

«Kursets innhold er grunnleggende sett ikke så veldig annerledes enn tidligere tiders kurs i «Rettskildelære», i alle fall hva gjelder fokus på relevans-, slutnings- og vektprinsipper, men læreboken og undervisningen er på mange måter innrettet annerledes ved at det er et betydelig fokus på metodelærens verdimeslige fundament (som en «rød tråd»), ulike hjemmelskrav, og henholdsvis identifisering og fortolkning av primært rettsgrunnlag, og derigjennom slike ulike rettsanvendelsesprosesser som bl.a. lovtolkningsprosessen, analogisk anvendelse av lovregel, anvendelse av ulovfestet rett. Kurset tilbyr ikke noen «slavisk» gjennomgang av ulike rettskilder, men har tvert om et mer «operativt» tilsnitt, idet det teoretiske metodestoffet ikke bare blir undervist som sådant, men også blir satt inn i strukturer som er egnet til å belyse viktig operasjonalisering av metodestoffet. At studentene også blir i stand til å reflektere omkring hva som er hensiktsmessige strukturer for å besvare praktikumsoppgaver (og andre oppgavetyper), er en gunstig bi-effekt av kurset.»

Kjernelitteratur er Monsens bok *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*. Studentene oppfordres til å lese også Hans Petter Gravers artikkel «I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper» (TfR 2/2006), og Magnus Aarbakkes artikkel «Harmonisering av rettskilder» (TfR 1966).

Etter at emnet er gjennomført skal studenten kunne i) redegjøre for sentrale relevans-, slutnings- og vekt-/harmoniseringsprinsipper; ii) redegjøre for prinsippene for lovtolkning, prinsippene for anvendelse av ulovfestet rett og prinsippene for regeldanning på «lovtomt» område; og iii) redegjøre for prinsippene for løsning av tilfeller av motstrid mellom rettsregler, jf. læringsutbyttebeskrivelsen.

Studentenes neste, og siste, møte med et rent metodeemne kommer på siste semester på tredje studieår i form av JUS 133 *Rettskjelde- og metodelære* (10 sp). Målsetningen med dette emnet er å bygge videre på den praktiske beherskelsen av rettskilde- og metodelæren på ulike fagområder som studentene har tilegnet seg gjennom de rettsdogmatiske emnene de har møtt tidligere på studiet. Rettskilde- og metodespørsmålene rendyrkes for å gi en bedre forståelse av karakteren av og grunnlaget for rettsanvendelsen mer generelt. Emnets læringsutbyttebeskrivelse er omfattende og ambisiøs. Etter at emnet er gjennomført, forventes studenten å ha følgende ferdigheter:

- kunne gjennomføre en analyse av et rettsspørsmål, praktisk eller teoretisk, på en måte som er i samsvar med grunnleggende juridisk metode, og som samtidig representerer en problemformulering og argumentasjon som er tilpasset det konkrete rettsområdet og typetilfellet. Studenten skal kunne klarlegge og balansere mot hverandre sentrale grunnleggende verdier i rettssystemet og samfunnet på en så bevisst og grundig måte at det i størst mulig grad sikrer den indre koherensen i rettssystemet, og samtidig gir et godt resultat i konkrete tilfeller.
- kunne overføre den analytiske tilnærmingen som er nevnt i foregående punkt, fra kjente til ukjente rettsområder, både nasjonalt og internasjonalt, for på den måten

⁵ I dag er det bare ett emne (JUS 121 *Forvaltningsrett I*) mellom Ex.fac. og JUS 114. Dette er en konsekvens av blokkindelningen av undervisningsopplegget på studieordningen, kombinert med den omstendighet at JUS 114 er plassert først på annet semester på første studieår.

å være mest mulig tilpasset stadig mer komplekse og varierte juridiske problemstillinger i samfunnet.

- kunne foreta juridiske analyser med bevissthet og ansvarsfølelse i relasjon til hvordan egne individuelle valg og vurderinger er av betydning for innholdet i argumentasjonen og standpunktet, og hvordan dette innebærer et etisk ansvar.
- kunne delta i diskusjoner på et høyt teoretisk nivå i det juridiske miljøet, med tanke på problematisering av grunnleggende verdier og sammenhenger på ulike rettsområder, og med tanke på å utvikle en dypere forståelse av metodiske problemstillinger.
- kunne bruke forståelsen og problematiseringen av grunnleggende rettslige verdier og sammenhenger i rettssystemet som er oppnådd på kurset, til å gi substansielle bidrag til samfunnsdebatten knyttet til rettslige spørsmål og samfunnsspørsmål.

Emneansvarlig Knut Martin Tande har oppsummert emnets fire hovedtema som følger: 1) Problemformulering og argumentasjon med utgangspunkt i rettskildeprinsippene; 2) Kvalitetssikring av rettslige valg og vurderinger med utgangspunkt i ulike teoretiske grunnposisjoner i metodelæren; 3) Juridisk metode i lys av internasjonaliseringen av norsk rett og 4) Rettsanvenderens individuelle ansvar for kvalitetssikring av valg og vurderinger (hans redegjørelser er i sin helhet inntatt som vedlegg 3 til dette notatet).

Kjernelitteraturen er Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt* (Bergen 2007), utvalgte deler av Finn Arnesen og Are Stenvik, *Internasjonalisering og juridisk metode* (Oslo 2015), og Tandes artikkel «Individuelle valg og vurderinger i rettsanvendelsesprosessen», *Jussens Venner* 2011. Til dette kommer en lang liste med tilleggslitteratur.

I en redegjørelse for metodeundervisningen på dagens studieordning hører også JUS134 *Rettshistorie og komparativ rett* med. Gjennom rettshistoriske og komparative studier får studentene dypere forståelse for dagens norske rettskultur. Fra emnets læringsutbyttebeskrivelse hitsettes følgende:

«Føremålet med JUS134: Rettshistorie og komparativ rett er å setja studentane i stand til å finna og bruka gjeldande rett i ein periode med rettsleg internasjonalisering der rettskulturell innsikt, tufta på rettshistorisk og komparativ kunnskap, har vorte ein del av juridisk metode som forståingsreiskapar når ein handsamar norsk rett produsert innanfor norske jurisdiksjongrensar, norsk rett produsert innan norske jurisdiksjongrensar men med utgangspunkt i rettskjelder produsert utanfor, og norsk rett produsert utanfor norske jurisdiksjongrensar.»

I en oversikt over metodeundervisningen i videre forstand hører også fakultetets etikkurs med (JUSETIKK), selv om det ikke gir noen studiepoeng. Kurset går over to fulle dager og arrangeres både i høstsemesteret og i vårsemesteret.

3. Oversikt over metodeundervisningen i Oslo og Tromsø

Metodeundervisningens innhold, omfang og plassering på dagens studieordning i Oslo og Tromsø har klare likhetstrekk med den eksisterende ordningen i Bergen, men det er også interessante forskjeller.

Hverken i Oslo og Tromsø ser det ut til at ex.phil. er tilpasset de enkelte fakultetene, med den konsekvens at ex.phil. ikke løfter drøftelse av rettslige problemstillinger og juridiske tekster frem på samme måte som hos oss.⁶

I Oslo er den rettsvitenskapelige varianten av EXFAC lagt til første semester på annet studieår. Emnet tar opp enkelte hovedspørsmål fra rettsfilosofien, rettsteoretiske spørsmål aktualisert av nyere trekk ved rettsutviklingen og enkelte spørsmål vedrørende språk og argumentasjon som er særlig relevante for jurister.⁷ Sammenlignet med vår EXFAC fremstår EXFAC i Oslo som noe bredere orientert, med den følge at emnet i mindre grad enn hos oss fremstår som et metodefag i tradisjonell forstand. Dette gjenspeiles også i at EXFAC i Oslo ikke kommer før på tredje semester.

EXFAC i Tromsø undervises på første semester på 1. studieår og fremstår som langt på vei sammenfallende med vår variant av EXFAC.⁸

I Oslo finnes det bare ett frittstående metodeemne – JUS4111 *Metode og etikk*.⁹ Emnet er samlet på 10 sp, fordelt på 7 sp metode og 3 sp etikk. Det er plassert på annet semester på 4. studieår. Selv om emnet kommer ett år senere på studiet enn JUS133 *Rettskjelde- og metodelære*, fremstår de to emnene som sammenlignbare. Målsetningen med dem er å bygge videre på den praktiske rettskilde- og metodelæren på ulike fagområder som studentene har tilegnet seg gjennom de rettsdogmatiske emnene de har møtt tidligere på studiet. Plasseringen på annet semester på 4. studieår medfører imidlertid at studentene ved UiO har en noe bredere erfaringsbakgrunn enn det våre studenter har når de gir seg i kast med JUS133.

Den reelle betydningen av at det i Oslo ikke finnes et frittstående metodeemne tidligere på studieprogrammet, må ikke overdrives. Emnet JUS1111 *Privatrett I* (avtale- og erstatningsrett, i alt 20 sp), som ligger på første semester 1. studieår, inneholder en innføringsmodul kalt «Rettskilder til fots» (1 sp),¹⁰ og emnet JUS1211 *Privatrett II* (30 sp), som ligger på annet semester på 1. studieår, inneholder, foruten tingsrett (11 sp) og arve- og familierett (12 sp), en bolk om juridisk metodelære, anslått til 7 sp.¹¹ Både med tanke på innhold, omfang og plassering synes dette temmelig likt JUS133 hos oss.

På 3. studieår i Oslo ligger emnet JUS3220 *Retts historie* (8 sp), som nok har en noe annen innretning enn JUS134 *Retts historie og komparativ rett* hos oss, men hvor den overordnede målsetningen likevel er temmelig lik: *Retts historiefaget* i Oslo er et juridisk dannelsesfag som skal gi studentene kunnskap om den moderne rettens historiske bakgrunn og internasjonale karakter, for slik å bidra til forståelse for rettslige endringsprosesser i en stadig mer internasjonalisert verden.¹²

På 4. studieår, i samme semester som alt nevnte JUS4111 *Metode og etikk*, har imidlertid fakultetet i Oslo funnet plass til et obligatorisk perspektivfag på 10 sp: Studentene må her enten ta JUS4121 *Rettsøkonomi*, JUS4122 *Retts sosiologi* eller JUS4123 *Retts filosofi*.

Dersom man summerer opp, har Oslo følgelig avsatt 56 studiepoeng til ikke-dogmatiske emner, mot 48 hos oss. Denne forskjellen til tross: Også i Oslo er det klart nok at innlæringen av metodiske ferdigheter

⁶ Oslo: <https://www.uio.no/studier/emner/hf/ifikk/EXPHIL03/index.html>

Tromsø: https://uit.no/utdanning/emner/emne?p_document_id=566875

⁷ <https://www.uio.no/studier/emner/ius/ius/JFEXFAC04/index.html>

⁸ Kjernelitteraturen er også den samme: Synne S. Mæhle og Ragna Aarli, *Fra lov til rett*, 2017.

⁹ <http://www.uio.no/studier/emner/ius/ius/JUS4111/index.html>

¹⁰ <http://www.uio.no/studier/emner/ius/ius/JUS1111/index.html>

¹¹ <https://www.uio.no/studier/emner/ius/ius/JUS1211/index.html>

¹² <http://www.uio.no/studier/emner/ius/ius/JUS3220/index.html>

for en stor del skjer gjennom de ulike rettsdogmatiske emnene som inngår i studieprogrammet, noe som også i Oslo gjenspeiles i de ulike emnenes læringsutbyttebeskrivelser.

I Tromsø finnes det ingen frittstående metodeemner ettersom studieprogrammet fremdeles er delt inn i fire større avdelinger. På 1. avdeling inngår ingen metodeemner ut over den alt omtalte EXFAC. På 2. avdeling inngår rettshistorie (8 sp)¹³ og på 3. avdeling inngår emnet juridisk metode og etikk (15 sp).¹⁴ På 4. avdeling inngår et metode- og perspektivfag på i alt 15 sp, sammensatt av juridisk metodelære (2 sp), etikk (2 sp), menneskerettigheter (6 sp) og enten retts sosiologi eller rettsfilosofi (5 sp).¹⁵ Dersom man summerer opp dette har Tromsø avsatt 52 studiepoeng¹⁶ til ikke-dogmatiske emner, mot 48 hos oss.

4. Studieordningskomiteens forslag

I sitt forslag til ny studieordning gikk Studieordningskomiteen bort fra dagens modell med egne metodeemner på 1. og 3. studieår. Komiteen ryddet imidlertid samtidig plass til et eget emne i «Rettslig argumentasjon og beslutning» på 10 studiepoeng, plassert på 2. studieår, som var forutsatt å ta opp metodiske spørsmål knyttet til rettslig argumentasjon og konsekvensene av ulike rettslige løsninger. I Delinnstilling II omtalte komiteen dette emnet som følger:

«Faget rettslig argumentasjon og beslutning vil særlig ta sikte på å sette studentene inn i hvordan rettssystemet forholder seg til virkeligheten. Faget skal bidra til å forberede studentene til å møte komplekse og dynamiske sosio-økonomiske og økologiske prosesser i en globalisert verden og gi bakgrunn for å vurdere utforming av regler og beslutninger på grunnlag av de virkninger de vil ha. Dette er perspektiver som har liten eller ingen plass i studiet i dag, Kompleksiteten i sosiale, økonomiske og miljømessige problemer krever en dyptgående forståelse av virkningen av rettslige institusjoner og reguleringsmekanismer, og fører til at en i stadig mindre grad kan avgjøre spørsmål bare på grunnlag av forhånds etablerte regler og prinsipper, utviklet under helt andre samfunnsmessige forhold. «Reelle hensyn» basert på «alminnelig sunn fornuft» er ikke tilstrekkelig til å forstå virkningen av rettslige beslutninger i en kompleks samfunnsmessig og naturvitenskapelig kontekst. Faget vil ta sikte på å utvikle studentenes forståelse av bruk av empiri og av institusjonelle, rettsøkonomiske og adferdsøkonomiske analyser av virkningene av ulike rettslige ordninger eller beslutninger.»¹⁷

Komiteen foreslo også å endre EXPHIL til et rendyrket innføringsemne i rettsfilosofi, og flytte det til annet semester på 2. studieår.

Studieordningskomiteens forslag om å gå bort fra egne emner i rettsdogmatisk metode møtte motbør i høringsrunden.¹⁸ Da komiteen i Delinnstilling II valgte å opprettholde forslaget, skjedde det med følgende begrunnelse:

¹³ https://uit.no/om/enhet/artikkel?p_document_id=81909&p_dimension_id=88177

¹⁴ https://uit.no/om/enhet/artikkel?p_document_id=81910&p_dimension_id=88177

¹⁵ https://uit.no/om/enhet/artikkel?p_document_id=81911&p_dimension_id=88177.

¹⁶ Medregnet EXPHIL og EXFAC, men ikke de 6 studiepoengene i menneskerettigheter som inngår i metode- og perspektivfag på 4. studieår.

¹⁷ Delinnstilling II, punkt 3.5.3 (s. 20).

¹⁸ Jf. særlig høringsuttalelsen til Delinnstilling I fra Bjarte Askeland, Knut Martin Tande, Synne Sæther Mæhle, Anne M. Frøseth, Jonas Jensen, Erik Monsen og Jørn Øyrehagen Sunde (30.4.2015).

«Et sentralt spørsmål i Delinnstilling I og også i høringsrunden har vært hvordan metodeopplæringen på studiet skal organiseres. Komiteen hadde foreslått at bortsett fra innføring i metode på ex fac, skulle metodeopplæringen knyttes til de enkelte emnene. I tillegg forutsatte en at emnet rettslig argumentasjon og beslutning skulle ta opp metodiske spørsmål som knytter seg til rettslig argumentasjon og konsekvensene av ulike rettslige løsninger, og at også rettfilosofi ville inneholde elementer som styrker forståelsen av hva som er gyldig rettslig argumentasjon.

Også på masterdelen var det lagt opp til at metodeopplæringen skulle knyttes til de enkelte linjene, men at metodespørsmål skulle være en langt mer sentral del også av masterstudiet enn det som i praksis er tilfellet etter dagens ordning. Det sentrale elementet i hele forslaget var en sterk vridning av studiet fra konkret innlæring av rettsregler til fokus på metodiske problemstillinger.

Dette opplegget har fått litt ulik mottakelse i høringsrunden. De fleste støtter eller godtar det opplegget som er foreslått for metodeundervisningen for bachelordelen, men det er fra flere reist innvendinger mot at det ikke skal være et felles metodefag på masterdelen.

Spørsmålet om hvordan metodeopplæringen skal struktureres i rettsstudiet har alltid vært et vanskelig spørsmål. Spørsmålet er om metode og metodisk bevissthet best læres ved at dette gjøres til et eget fag eller ved at metodespørsmål inkluderes i de enkelte fagene. Det har også vært diskutert hva studenten legger mest arbeid i. Tradisjonelt har nok materielle juridiske fag hatt høyere status enn de rene metodefagene. Det har også vært diskutert om et slikt felles metodefag bør legges tidlig i studiet eller mot slutten, eller om en skal ha en innføring først og et mer avansert fag mot slutten av studiet. Alle disse løsningene har vært prøvd.

Komiteen har sett det som et vesentlig formål med reformen å styrke studentenes metodeforståelse og -bevissthet gjennom at innholdet i de enkelte emner vris mer mot metodiske spørsmål og at det legges større vekt på metodiske spørsmål og øvelse i bruk av juridisk metode i de enkelte emnene. Forslaget om metodisk skolering knyttet til de enkelte emnene på bachelordelen innebærer et reelt krav til de som har ansvaret for utformingen og gjennomføringen av emnet om å legge vekt på metodiske spørsmål. Det kreves også koordinering mellom de emneansvarlige for de emnene som studeres innenfor hvert studieår, og særlig for de emnene som går parallelt. Særtrekkene ved metodebruken i de enkelte fagene og ulikhetene i metodebruk mellom ulike fag som for eksempel strafferett og erstatningsrett må også komme bedre frem. Det meste av dette var intensjoner også på dagens studieordning, men det har ikke fungert i praksis. Ved å fokusere mer på metode i oppbygging av strukturene for programmet tror komiteen at vi kan lykkes bedre denne gangen.»¹⁹

¹⁹ Delinnstilling II, punkt 3.3 (s. 16).

5. Dekanatets forslag i diskusjonsnotatet desember 2017 og reaksjonene på det

I lys av innvendingene som var reist mot Studieordningskomiteens forslag, og inspirert av en mellomløsning foreslått av Jan Fridthjof Bernt²⁰ (med tilslutning fra Ørnulf Rasmussen), lanserte det nye dekanatet i sitt diskusjonsnotat av 8. desember 2017 et alternativ hvor dagens JUS 114 *Juridisk metode* og JUS 133 *Rettskilde- og metodelære* ble erstattet av nytt, mer avansert metodeemne på 12 studiepoeng, plassert på annet semester på 4. studieår. Forslaget forutsatte at studentene, som i dag, får en innføring i juridisk metode på EXFAC på første semester, og at metodespørsmål følges opp på alle andre emner på studiet. Dekanatet antok at forholdene da burde kunne ligge til rette for avanserte metodiske refleksjoner på siste del av fjerde studieår.

I høringsrunden fikk dette forslaget en blandet mottakelse.

Fra Aarli, Kolflaath, Sæther Mæhle og Øyrehagen Sunde kom det en uttalelse som langt på vei gav tilslutning til forslaget om et eget metodeemne på 4. studieår, men som knyttet dette til en forutsetning om at dette metodeemnet ikke begrenses til innlæring av rettsdogmatisk metode. Fra innledningen av deres høringsuttalelse hitsettes:

«Når dekanatet foreslår et metodekurs mot slutten av fjerde studieår, og dermed helt på slutten av de fire årene med obligatoriske fag, oppfatter vi dette som at emnet skal være noe annet enn et metodeemne som først og fremst dyktiggjør studenter i å løse praktikumsoppgaver. Den foreslåtte plasseringen av emnet i studieløpet må forstås slik at emnet i stedet skal være en forberedelse til det særegne femte studieåret i utdannelsen, hvor masteroppgaven står sentralt, og til yrkeslivet etter studiene.

Innføringen i juridisk metode på exfac er – etter vårt syn av gode grunner – begrenset til å forklare fremgangsmåten jurister benytter for å fastlegge «gjeldende rett» for konkrete rettsspørsmål. Forskjellen på det å diskutere rettens innhold «de lege lata» og «de lege ferenda» blir nevnt og forklart, men utover det som gjelder løsning av konkrete rettsspørsmål, gir kurset ingen nærmere innføring i særtrekk ved ulike former for argumentasjon i det juridiske feltet, enten de lege lata, de lege ferenda eller om empiriske spørsmål. Exfac-kurset går heller ikke inn på hva som særpreger «rettsvitenskapelig» diskusjon, altså forskning om retten. I exfac-kurset legger vi vekt på å forklare hvorfor det er utviklet en egen juridisk metode, og hva grunntrekkene i denne metoden består i. Dette skal gi studentene grunnlag for å kunne komme i gang med å skrive juridiske oppgaver. Studentene får trening både i praktikum og teori-sjangeren, og hver enkelt student får kommentert en teoribesvarelse og en praktikumsbesvarelse i løpet av kurset.

Med unntak av faget Rettshistorie og komparativ rett er det ingen av de øvrige emnene i de ulike skissene som – i og for seg – vil kreve bredere metodiske perspektiver enn dem vi fokuserer på i exfac-kurset. I Rettshistorie og komparativ rett møter studentene et mer komplekst metodisk univers, men det er urealistisk å forvente at dette faget skal kunne gi noen dypere forståelse av ulike vitenskapelige tilnærmingsmåter i tillegg til det som er dagens læringsutbytte av dette kurset.

²⁰ Høringsuttalelse fra Jan Fridthjof Bernt til Delinnstilling I (29.4.2015).

På bakgrunn av dette stiller vi oss positive til forslaget om et eget metodeemne på fjerde studieår. Dette emnet bør imidlertid favne bredere enn dagens JUS 114 og JUS 133. Vi ønsker et emne som ikke bare gir en dypere forståelse av juridisk metode og gjør studentene rustet til kritisk og selvstendig rettskildebruk, men også setter studentene i stand til å vurdere argumentasjonsverdien av empirisk kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper. For å kunne oppnå slike ferdigheter, må studentene få forståelse for argumentasjonsrommet i rettsanvendelsen og for hvordan andre vitenskapsdisipliner kan bidra til å avklare faktiske forhold. Et emne med et bredere metodisk perspektiv vil kunne skape større interesse for rettsforskning blant studentene, og ha som merverdi at rekrutteringsgrunnlaget for en forskerlinje og søknaden til stipendiatstillinger øker. Et viktig læringsutbytte av kurset vil være å oppnå større forståelse av det juridiske fagets muligheter og begrensninger.»

Senere i høringsuttalelsen følges dette opp i form av en skisse til et metodeemne på 4. studieår, hvor det foreslåtte omfanget på 12 studiepoeng fordeles på omtrent likt på juridisk metode, rettsvitenskapens bredde og metoder i andre vitenskaper. Vi kommer noe nærmere inn på substansen i dette forslaget i punkt 7 nedenfor.

Fra Askeland, Gröning, Jacobsen, Monsen og Tande kom det derimot en høringsuttalelse som avviste forslaget om å samle JUS 114 Juridisk metode og JUS 133 Rettskjelde- og metodelære i et felles emne på 4. studieår:

«Å fjerne juridisk metode som eget emne på første studieår [...] vil i utgangspunktet redusere innslaget av metode tidlig i studieløpet. Selv med økt fokus på juridisk metode i andre emner, vil studentene miste en sammenhengende og helhetlig presentasjon av juridisk metode på første studieår.

Exfac som kommer aller først i første studieår, behandler også i stor grad juridisk metode. Men med dagens studieordning får studentene en ytterligere omfattende fordypning i juridisk metode tidlig i studieløpet. Det er en fordypning som er nødvendig, gitt at studentene med sin begrensede juridiske forståelse vil ha vansker med å ta til seg de ulike metodiske poengene i Exfac-undervisningen.

Å fjerne juridisk metode som eget emne på første studieår, vil i tillegg redusere dagens pedagogisk gunstige gjensidige vekselvirkning mellom undervisning i juridisk metode og undervisning i andre fag.»

Til grunn for kritikken ligger en oppfatning av at forsøk på å øke innslaget av metodiske spørsmål på andre emner ikke vil være noen god løsning:

«Spørsmålet er så om en kan oppnå fordypning i metode og vekselvirkning med andre emner, ved å øke fokuset på juridisk metode i de øvrige emnene på første studieår.

Vi stiller oss skeptiske til dette. Det er uklart hva et økt fokus på juridisk metode innen det enkelte emne egentlig skal innebære. De fleste av oss har kursansvar i andre emner, og vil mene at juridisk metode allerede er integrert som en del av undervisningen i disse emnene. Nye innledende forelesninger med særlig fokus på juridisk metode innenfor et spesifikt emne har antakelig begrenset pedagogisk effekt for utvikling av metodisk kunnskap og metodiske ferdigheter blant studentene, sammenliknet med det å ha et helhetlig metodefag som gir anledning til fordypning i metodespørsmål over lengre tid. Og selv med et samarbeid mellom

ulike emneansvarlige er det vanskelig å unngå at det blir mange gjentakelser av grunnleggende metodiske poenger, hvis det etableres nye innledende forelesninger eller annen metodeundervisning for hvert enkelt fag.

Uansett hvilken kombinasjon av emner en til slutt velger på første studieår ut fra de ulike alternativene i dekanatets skisse, bør juridisk metode derfor være et eget emne ved siden av Exfac og andre emner. Eventuelt bør juridisk metode være et eget emne på et annet tidspunkt tidlig i studieløpet.»

Når det gjaldt forslaget om et eget metodeemne på et senere stadium i studieprogrammet, støttet Askeland, Gröning, Jacobsen, Monsen og Tande opp om dette. De stilte seg imidlertid skeptiske til forslaget om å plassere dette emnet på 4. studieår:

«Å plassere denne senere metodeundervisningen på slutten av fjerde studieår, kan imidlertid lett vise seg å være lite hensiktsmessig. Studentene har da gått gjennom hele den obligatoriske delen av studiet uten å ha fått generell metodeundervisning siden Exfac, noe som er veldig lang tid. Eventuelt vil det ha gått omtrent tre år siden det sist ble gitt helhetlig metodeundervisning hvis en beholder metode-undervisningen på første studieår. Det gjør det vanskelig å skape en helhetlig og dekkende metodeundervisning for studieprogrammet sett under ett. I tillegg vil studentene ha begrensede muligheter til å få den pedagogiske vekselvirkningen mellom det senere metodefaget og andre emner på studiet når det bare gjenstår ett studieår.

Gitt disse vanskene, kan dagens plassering av metodeundervisningen på slutten av tredje studieår, være mer hensiktsmessig. Da er ikke avstanden i tid fra metodeundervisningen tidlig i studiet, større enn at en kan bygge videre på utgangspunktene derfra, samtidig som studentene fremdeles har igjen to studieår.»

Dette leder frem til følgende avslutning:

«Vi mener samlet sett at det er langt tryggere å bruke en del av studiepoengene på studieprogrammet til dedikert og helhetlig metodeundervisning i egne emner, plassert på en pedagogisk gjennomtenkt måte i studieprogrammet, i stedet for å gi ekstra studiepoeng til andre emner for å øke fokuset på juridisk metode.

Den enkelte emneansvarlige vil naturlig nok lett være positiv og entusiastisk med tanke på å få flere studiepoeng til disposisjon for sitt fag. Men det er høyst usikkert om et økt antall studiepoeng virkelig vil lede til økt metodeforståelse blant studentene når det kombineres med å redusere antallet studiepoeng for juridisk metode som eget emne. Et slikt eksperiment bør en ikke gå inn på uten å ha gode holdepunkter for at det er et bedre alternativ enn dagens metodeundervisning.»

Uenigheten blant lærerne som i dag har ansvar for metodeemnene gjenspeiles også i fakultetet som helhet. På spørsmål om det er en god idé å flytte metodeemnene fra 1. og 3. studieår til siste semester på 4. studieår, og slå de sammen til ett emne, svarte 32 % ja, 30 % nei og 16 % «vet ikke/ønsker ikke svare». Hele 21,4 % valgte svaralternativet «annet» og kom i den anledning med ulike merknader, jf. bl.a. følgende:

«Det forutsetter at det er mulig å få til en samlet plan for metodeundervisningen på hele studieordningen. Dette betyr i så fall at metodeelementene i alle fag til en viss grad bør skilles ut

og at man bør vurdere om og i hvilken grad man skal introdusere metode på Ex.fac. Innholdet i metodeundervisningen bør tenkes på nytt/gjennomgå i alle fag på studieordningene, ikke bare hva kurset skal inneholde på 4. studieår.»

«Veldig avhengig av kva metodefaga skal innhalde, i utgangspunktet negativ.»

«Det kommer an på hvor tydelig metodefokus blir i de materielle fagene.»

«Ja, men i tillegg eit introfag litt ut i første året (kan liggje under eit anna fag, til dømes forvaltningsrett) og integrert metodeundervisning heile vegen.»

«Det kommer an på i hvilken grad fokus på metodiske problemstillinger får tilstrekkelig fokus i de materielle emnene.»

«Ja, viss samanhengen mellom exphil, exfac og dei materielle emna blir framheva for studentane.»

«Ja, dersom metodeundervisninga kan integrerast i EXFAC, exphil og dei ordinære emna på 1.-3. studieår.»

«God ide å slå emnene sammen, men kan også legges til vårsemesteret på tredje studieår (i tilknytning til rettshistorie og komparativ rett).»

«Metodefaget bør legges på 5. studieår, og emne/fagsammensetningen på 4. studieår bør beholdes.»

«Ja, forutsatt fornyet innhold.»

«Da bør i så fall EXFAC i større grad bli et metodefag.»

«Det er en god ide å slå dem sammen til ett emne, men personlig foretrekker jeg å dette emnet på 3. studieår i stedet for på 4. studieår. for øvrig vil jeg helst ha en løsning der det ikke undervises i rettskildelære som eget emne, men helst som inkluderte temaer i de materielle emnene.»

Også på spørsmål om hvordan undervisning og prøving bør legges opp for at studentene skal utvikle metodiske ferdigheter er svarene sprikende. Det er riktignok bred oppslutning om at arbeid med materielle problemstillinger alene ikke er tilstrekkelig, og at undervisningen i alle emner bør inneholde egne metodeelementer, men ulike oppfatninger av hvordan den metodiske forståelsen bør prøves og om metodeopplæringen bør overlates til de emneansvarlige alene, eller om det bør utpekes egne metodeansvarlige med et helhetlig ansvar for metodeundervisningen på hele studieprogrammet.

De ulike oppfatningen knyttet til metodeundervisningen gjenspeiles også i undersøkelsens fritekstfelter, jf. blant annet følgende merknader:

«Metodeundervising bør gis både på 1 studieår og 4 studieår eller senere.»

«Generelt skeptisk til metodefaget på fjerde studieår, men veldig avhengig av kva ein ser føre seg. Uansett vil det vera tenleg med større metodemedvit i dei einskilde faga óg.»

«Positivt at metodeundervisningen gis særlig stor oppmerksomhet. Denne representerer en svakhet ved dagens ordning. Kursene på 1. og 3. studieår fremstår som lite koordinerte, og kvaliteten på både undervisning og læremidler er diskutabel. Metode er et fag som "tilhører" oss alle, i større grad enn de rettsdogmatiske fagene. En ordning der én eller noen få personer har

et overordnet ansvar for metodeundervisningen ved fakultetet (gjennom hele programmet) vil dermed være en dårlig løsning, i prinsippet egnet til å gi en aparte og/eller misforstått metodeforståelse gjennomslag - i tillegg til et dårlig samarbeidsklima. Derimot virker det fornuftig med et krav om at de emneansvarlige i større grad inkorporerer metodiske spørsmål i undervisningen, kombinert med et metodefag enten på 3. eller 4. studieår. I utformingen av dette kurset, bør de som er ansvarlige for ex.fak spille en sentral rolle, for å sikre koherens mellom innføringen og dybdeundervisningen i metode. Valget av hovedlitteratur for kurset kan ikke gjøres av en enkeltperson.»

«Jeg er enig i at det bør innføres et eget metodefag som behandler metode som en særegen rettslig disiplin, og at dette bør komme mot slutten av studiet. Jeg støtter metodeforslaget sendt inn av Eivind og Ragna. Det er fint at dette synes å inkludere en innføring i rettsteori, noe som vil gi studentene en dypere forståelse for rettens rolle og oppgaver i samfunnet, og som vil stimulere til en type refleksjon som dagens «puggestudie» ikke gir rom for. Jeg er opptatt av at vi bruker reformen til å sikre mer vitenskapelighet i utdanningen, noe som kanskje er nødvendig dersom vi berettiget skal kunne kalle studiet for «rettsvitenskap».»

«Det bør/må gis undervisning i juridisk metode eller juridisk argumentasjon på 1. studieår. Om studentene ikke får en generell praktisk innrettet innføring i dette tidlig, tror jeg studiet blir vanskeliggjort på en unødvendig måte. Kanskje er undervisningen i ex.fac. tilstrekkelig, eventuelt at den kan bli det med noen justeringer. Det er altså ikke nødvendigvis slik at det må være et metodekurs, men at studentene tidlig får lære seg hvordan argumentere juridisk i løpet av første studieår, er viktig.»

«Eg støttar studieordningskomitéen sitt forslag, men meiner at ein del av fjerde studieår bør setjast av til eit metodefag som føreslege i alternativ 3 frå diskusjonsnotatet.»

«God ide at metodeundervisning skal integreres mer i det enkelte fag, og at det ikke skal være et eget metodefag før på fjerde studieår.»

«Metode og koordinering mellom emner og studieår er viktig for å bygge et mer helhetlig studieprogram.»

«Jeg mener at juridisk metode bør være et særskilt fag på første studieår etter at man har begynt på materielle fag, minst fem studiepoeng, og helst 10 studiepoeng. Det kan så følges opp med en mer bevisst læring og oppfølging i prøvningsformene innenfor de materielle fagene. Modellen fra instruksen for karaktergivning for masteroppgaver kan med fordel benyttes i de ulike materielle fag: "metodiske ferdigheter skal vektlegges begge veier". All erfaring viser at man bare kan påvirke studentatferd gjennom eksamenskrav og her må det gjøres instrumentelle grep. I en stadig mer kompleks rettslig virkelighet må vi prioritere metodefaget for å gi studentene et verktøy å gå ut med. Vi må også sko dem langt mer for de metodiske implikasjonen av EØS-rett, menneskerettigheter og annen folkerett enn i dag. Dette er viktigere enn å dekke mange materielle områder. Derfor bør det også være et stort metodefag på tredje år. Fjerde år er for sent.»

6. Skisser til metodeundervisningen på en ny studieordning

På bakgrunn av diskusjonene så langt, fremsettes i det følgende flere nye skisser til overordnet struktur på metodeundervisningen på en ny studieordning. Felles for alle skissene er at innlæringen av metodiske ferdigheter fremdeles primært vil skje gjennom de ulike rettsdogmatiske emnene som inngår i studieprogrammet. Det synes å være bred enighet om at dette er hensiktsmessig, men også at det forutsetter bedre koordinering av metodeundervisningen opp gjennom studieløpet enn det som nok er tilfellet i dag. Dette er et forhold som vi kommer tilbake til i punkt 8 nedenfor.

Ingen av skissene opprettholder forslaget om å redusere antall rene metodeemner fra to til ett. Dette skyldes dels innvendingene som fremkom i høringsrunden, herunder særlig den ovenfor gjengitte høringsuttalelsen fra Askeland, Gröning, Jacobsen, Monsen og Tande, men også erkjennelsen av en eventuell innretning av et metodeemne på siste del av studiet langs de linjer som Aarli, Kolflaath, Sæther Mæhle og Øyrehagen Sunde har tatt til orde for i deres alt omtalte høringsuttalelse, ville føre til en studieordning med svært få studiepoeng dedikert til generell rettsdogmatisk metode. Dette betyr *ikke* at dekanatet har kommet til at det ikke er ønskelig med, eller rom for, et bredere anlagt metodeemne mot slutten av studieløpet (se punkt 7 nedenfor). Et slik innrettet metodeemne på 4. eller 5. studieår forutsetter imidlertid etter dekanatets syn at det tidligere på studieprogrammet er funnet plass til et eget, mer tradisjonelt metodeemne. Den omstendighet at både UiO og UiT har avsatt flere studiepoeng enn oss til ikke-dogmatiske emner, har også medvirket til at ingen av skissene vi nå legger frem, innebærer en reduksjon i antall studiepoeng satt av til metode (hverken i snever, rettsdogmatisk eller i bredere forstand).

To av skissene (3A-B) er utformet slik at de legger til rette for utvekslings- og valgmuligheter på 3. studieår. Dette er ikke et forsøk på å foregripe diskusjonen om en ny studieordning bør ha rom for utveksling og valgfrihet på 3. studieår. Diskusjonen om metodeundervisningen på en ny studieordning må imidlertid heller ikke ende opp med en løsning som har som en utilsiktet bivirkning at det *ikke* er mulig å åpne for utveksling og valgemner på 3. studieår. Som påpekt i diskusjonsnotat av 8. desember 2017 ser dekanatet flere fordeler ved en reform hvor hovedtyngden av studentutvekslingen flyttes fra 5. til 3. studieår, og diskusjonene i fakultetsstyret i møtet 6. februar 2018 viste at også styret ønsker å holde denne muligheten åpen.²¹

Skissene er ment som utgangspunkt for videre diskusjoner. Det kan selvfølgelig tenkes flere andre løsninger enn dem som her skisseres.

²¹ Sak S 4/18, fjerde kulepunkt i protokollen (oppsummering av diskusjonen i styret): «Når det gjelder utveksling og valgfrihet ser styret positivt på at det utredes nærmere.»

Alternativ 1: Langt på vei som i dag, men hvor dagens JUS114 styrkes med 2 studiepoeng og flyttes til slutten av 1. studieår for å sikre at studentene har vært gjennom flere enn bare ett materielt emne før de gir seg i kast med dette metodeemnet. Det kan også tenkes en variant med parallell undervisning i dette metodeemnet og ett eller flere materielle emner, over hele eller deler av semesteret. Etikkurset integreres i Metode III.

1. år	EXPHIL-JUS (10 sp) Rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori				Metode II (10 sp)
	Juridisk forprøve (10 sp) Innføring i rettsdogmatisk metode («Metode I»)				
2. år					
3. år		Rettshistorie og komparativ rett (10 sp)	Metode III (10 sp) Inkl. etikk		
4. år					
5. år					

Alternativ 2A: Større spredning av metodeemnene ut over studieløpet. Dekanatet mener en løsning med større spredning er ønskelig fordi det legger bedre til rette for en mer helhetlig koordinering av metodeundervisningen opp gjennom hele studieprogrammet (men det kan tenkes ulike varianter av en slik spredning, jf. de etterfølgende alternativene). Flytting av ex.phil. fra høst- til vårsemesteret må avklares med Institutt for filosofi og førstesemesterstudier ved HF-fakultetet, men foreløpige sonderinger tyder på at dette lar seg gjøre. Ex.phil. må imidlertid, som i dag, undervises parallelt med andre emner over hele eller store deler av semesteret, men heller ikke dette bør betraktes som noe problem.

1. år	Juridisk forprøve (10 sp) Innføring i rettsdogmatisk metode («Metode I»)	EXPHIL-JUS (10 sp) Rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori		
2. år				Metode II (10 sp)
3. år		Rettshistorie og komparativ rett (10 sp)		
4. år		Metode III (10 sp) Inkl. etikk		
5. år				

Alternativ 2B: Som 2A, men med Metode II-emnet på første studieår og med EXPHIL-JUS på annet semester på 2. studieår. Dette kan være en god løsning gitt den rettsvitenskapelige innretningen som EXPHIL-JUS etter hvert har fått hos oss. Det er også i hvert fall delvis i samsvar med Studieordningskomiteens forslag til videreutvikling av emnet.²² Flytting til annet semester på 2. studieår vil bety at studentene har studert nesten to år med juss før de gir seg i kast med EXPHIL-JUS, og de vil også gjennom de to metodeemnene på 1. studieår ha tilegnet seg innsikt i juridisk metode som kan settes i et større perspektiv. Men det må tas med i betraktningen at EXPHIL-JUS med dette vil ha beveget seg temmelig langt bort fra den generelle, fakultetsovergripende innføringen i akademisk kultur og dannelse som ex.phil. tradisjonelt har ment å være (og langt på vei fortsatt synes å være ved UiO og UiT).

Studenter som allerede har «vanlig» ex.phil. annetstedsfra, bør sterkt oppfordres til å ta EXPHIL-JUS. Gjeldende regelverk gir oss imidlertid ikke mulighet for å pålegge dem dette.²³

1. år	Juridisk forprøve (10 sp) Innføring i rettsdogmatisk metode («Metode I»)		Metode II (10 sp)
2. år			EXPHIL-JUS (10 sp) Rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori
3. år		Retts historie og komparativ rett (10 sp)	
4. år		Metode III (10 sp) Inkl. etikk	
5. år			

²² Som nevnt i punkt 4 foreslo komiteen å endre ex.phil. til et rendyrket innføringsemne i rettsfilosofi, og flytte det nettopp til annet semester på 2. studieår. Eneste forskjell på forslaget her og komiteens forslag, er følgelig at ex.phil. i denne skissen beholder dagens innhold: Rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori.

²³ Et alternativ for denne studentgruppen kan kanskje være å la dem ta et valgemne i rettsfilosofi. JUS273-2-A *Legal philosophy* er på 10 sp og undervises i vårsemesteret. Dersom det tilpasses for studenter som «bare» har studert knapt 2 år med juss, vil det gi de aktuelle studentene en mulighet til å sikre seg en innføring i rettsfilosofi uten å måtte ta ex.phil. to ganger (og det vil gi fakultetet uttelling for studiepoengproduksjon som ellers ville tilfalle HF).

Alternativ 3A: Som 2A, men slik at spredningen av metodeemnene ut over studieløpet inkluderer også 5. studieår, og lar seg forene med utvekslingsmuligheter på 3. studieår.²⁴

1. år	Juridisk forprøve (10 sp) Innføring i rettsdogmatisk metode («Metode I»)		EXPHIL-JUS (10 sp) Rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori
2. år			Metode II (10 sp)
3. år		Rettshistorie og komparativ rett (10 sp)	Valgemne (10 sp) Evt. utvalgte «semiobligatoriske emner»
		Alternativ: Utveksling (30 sp)	
4. år			
5. år	Metode III (10 sp) Inkl. etikk	Spesialemner (2 á 10 sp eller ett á 20 sp)	Masteroppgave (30 sp.) - Kan tas i utlandet dersom det skrives arbeid tilsvarende 30 sp. masteroppgave
		Alt.: Masteroppgave (30 sp)	Spesialemner (2 á 10 sp eller ett á 20 sp)
		Alt.: Utveksling (30 sp) ²⁵	Masteroppgave (30 sp)
		Alt.: JUS 397 Forskerlinje (70 sp)	
		Alt.: Ett års utveksling som inkluderer skriftlige arbeid tilsvarende 30 sp. masteroppgave (f.eks. L.L.M.)	

²⁴ Med mindre man ser for seg større endringer i fagsammensetningen på dagens studieordning er det ikke lett å kombinere utvekslingsmuligheter på 3. studieår med et nytt metodeemne på 4. studieår fordi det da ikke er plass der til sivilprosessdelen av dagens JUS243 *Rettergang*.

²⁵ Forutsetningsvis på masternivå. Studenter som både utveksler på tredje og femte studieår kan eventuelt måtte forplikte seg til å ta et nærmere angitt antall studiepoeng innen rettsteori, rettsfilosofi, rettshistorie, rettsøkonomi, retts sosiologi e.l. for å kompensere for at de går glipp av de perspektivene som Rettshistorie og komparativ rett (10 sp) og det nye metodeemnet på 5. studieår er ment å gi. Men det bør utvises fleksibilitet her – utveksling, og da særlig på masternivå, må antas å gi studentene perspektiver på norsk rett og rettskildelære nær sagt uavhengig av hvilke emner studentene velger å studere.

Alternativ 3B: Som 2B, men slik at spredningen av metodeemnene ut over studieløpet inkluderer også 5. studieår, og lar seg forene med utvekslingsmuligheter på 3. studieår.

1. år	Juridisk forprøve (10 sp) Innføring i rettsdogmatisk metode («Metode I»)		Metode II (10 sp)
2. år		EXPHIL-JUS (10 sp) Rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori	
3. år		Rettshistorie og komparativ rett (10 sp) Valgemne (10 sp) Evt. utvalgte «semiobligatoriske emner» Alternativ: Utveksling (30 sp)	Valgemne (10 sp)
4. år			
5. år	Metode III (10 sp) Inkl. etikk	Spesialemner (2 á 10 sp eller ett á 20 sp) Alt.: Masteroppgave (30 sp) - Med styrket metodeundervisning	Masteroppgave (30 sp) - Kan tas i utlandet dersom det skrives arbeid tilsvarende 30 sp. masteroppgave Spesialemner (2 á 10 sp eller ett á 20 sp) Utveksling (20 sp) Alt.: Utveksling (30 sp) ²⁶ Alt.: Jus 397 Forskerlinje (70 sp) Alt.: Ett års utveksling som inkluderer skriftlige arbeid tilsvarende 30 sp. masteroppgave (f.eks. L.L.M.)

Dekanatets foreløpige vurdering er at alle de skisserte alternativene vil innebære en styrking av metodeundervisningen sammenlignet med dagens studieordning. Det skyldes ikke bare, eller først og fremst, den beskjedne utvidelsen av dagens JUS114 med 2 studiepoeng, men at alle skissene – inkludert Alternativ 1 – sprer metodeundervisningen bedre ut over studieløpet. Dette gir økte muligheter for progresjon i metodeundervisningen og bedre samhandling mellom metodeemnene (både i snever og videre forstand) og de rettsdogmatiske emnene. I Alternativ 1 er imidlertid denne forbedringen begrenset til å flytte Metode I-emnet senere på 1. studieår. I Alternativ 2A og 2B spres metodeemnene ut over de fire første studieårene. Alternativene 3A og 3B er de eneste som også inkluderer 5. studieår i metodestrukturen.

Dersom Alternativ 3A eller 3B kombineres med 1) et nytt obligasjonsrettsemne på 30 studiepoeng på tredje studieår, hvor minst 5 studiepoeng dedikeres til metode, 2) integrert metodeundervisning på de rettsdogmatiske emnene på 4. studieår og 3) styrket metodeundervisning knyttet til skriving av

²⁶ Forutsetningsvis på masternivå. Studenter som både utveksler på tredje og femte studieår kan eventuelt måtte forplikte seg til å ta et nærmere angitt antall studiepoeng innen rettsteori, rettsfilosofi, rettshistorie, rettsøkonomi, retts sosiologi e.l. for å kompensere for at de går glipp av de perspektivene som Rettshistorie og komparativ rett (10 sp) og det nye metodeemnet på 5. studieår er ment å gi. Men det bør utvises fleksibilitet her – utveksling, og da særlig på masternivå, må antas å gi studentene perspektiver på norsk rett og rettskildelære nær sagt uavhengig av hvilke emner studentene velger å studere.

masteroppgaven, vil forholdene ligge til rette for et sammenhengende metodefokus opp gjennom hele studieprogrammet. Dersom man medregner 5 studiepoeng avsatt til «ren» metode i et slikt obligasjonsrettsemenne, vil det samlede omfanget av ikke-dogmatiske emner øke fra dagens 48 til 55 studiepoeng, og da kommer en eventuell styrking av metodeundervisningen på JUS399 Masteroppgave i tillegg.

En ulempe med alternativene 3A og 3B er at muligheten for utveksling på vårsemesteret på 5. studieår begrenses noe. Studenter som ønsker utveksling bare på vårsemesteret på 5. studieår må velge emner med skriftlige arbeider som samlet sett kan godkjennes som tilsvarende en av våre 30 sp masteroppgaver dersom de ikke skal måtte forlenge studieløpet med ett semester.

7. Metodeemnenes innhold – særlig om Metode III

Felles for de nå fremlagte skissene er at det fortsatt vil være et eget metodeemne tidlig på studieprogrammet (1. eller 2. studieår). Ettersom studentenes første møte med juridisk metode vil skje på forprøven (EXFAC/«Metode I»), er dette etterfølgende metodeemnet her betegnet som «Metode II». Innholdet av dette Metode II-emnet bør ta utgangspunkt i dagens JUS114 *Juridisk metode*, men en økning fra 8 til 10 studiepoeng og studenter som har studert flere rettsdogmatiske fag før de går i gang med emnet, gir rom for å videreutvikle emnet både i dybden og bredden. Emnet må samordnes med metodeundervisningen på forprøven (EXFAC) i større grad enn det som er tilfellet i dag, og også med de rettsdogmatiske fagene som studentene har vært gjennom før de går i gang med Metode II. I alle de fremlagte skissene forutsettes Metode II å være et ganske tradisjonelt rettskildelæreemne.

Mer åpent er innretningen av det som i de fremlagte skissene er betegnet som Metode III. Dette emnet kan innrettes slik at det viderefører dagens JUS133 *Rettskjelde- og metodelære*. Det kan imidlertid også innrettes slik at det tar opp i seg deler av deler av Studieordningskomiteens forslag til et emne i «Rettslig argumentasjon og beslutning» (omtalt i punkt 4 ovenfor), og dermed også deler av forslaget fremsatt av Aarli, Kolflaath, Sæther Mæhle og Øyrehagen Sunde i deres høringsuttalelse av 19. januar i år (omtalt i punkt 5 ovenfor).

På det nåværende tidspunkt i diskusjonen nøyer dekanatet seg med å påpeke følgende momenter som bør tas med i betraktningen:

- Etikkurset må integreres på Metode III på en eller annen måte
- Innholdet på «Metode III»-emnet må tilpasses innhold og plassering av EXPHIL-JUS. Som påpekt i punkt 2 ovenfor, er EXPHIL-JUS alt i dag langt på vei skreddersydd for jusstudiet. Dekanatet legger til grunn at det er ønskelig å videreføre dette, altså slik at EXPHIL-JUS også i fortsettelsen vil bestå av om lag like deler rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori innrettet mot rettslige tekster. Dersom EXPHIL-JUS samtidig flyttes til vårsemesteret, og særlig dersom det flyttes til 2. studieår, vil ambisjonsnivået kunne heves ytterligere. Det blir da enda viktigere enn i dag at Metode III-emnet tilpasses den kunnskap innen rettsfilosofi og språk- og argumentasjonsteori som studentene har tilegnet seg på EXPHIL-JUS
- Den samlede balansen mellom metodefag i snever og noe videre forstand tilsier at Metode III-emnet bør inneholde noe mer enn «alminnelig juridisk metode». I motsatt fall vil vi ende opp med en studieordning med en påfallende mangel på «perspektivfag», i nokså skarp kontrast til situasjonen ved UiO og UiT. Det må tas med i vurderingen her at våre varianter av ex.phil. og

ex.fac. nå fremstår som langt mer fakultetstilpasset enn i Oslo, og at Oslo i tillegg har funnet plass til et obligatorisk perspektivfag på 10 studiepoeng (rettsøkonomi, retts sosiologi eller rettsfilosofi). Dekanetet vil ikke ta til orde for å reversere innretningen som EXPHIL-JUS og EXFAC etter hvert har fått hos oss, men vi vil mene at «jussifiseringen» av begge disse emnene bør gi rom for et Metode III-emne med et innhold som setter den juridiske metoden i perspektiv. Med dette vil vi kunne få på plass et studieprogram hvor studentene tidlig begynner å studere juss (som jo er det de har søkt seg til vårt fakultet for å gjøre og som de erfaringsmessig er svært motivert for å komme i gang med så tidlig som mulig), men samtidig får satt jussen i perspektiv før de forlater fakultetet. Det er mye som tyder på at dette er en bedre modell enn en studieordning hvor store deler av første semester går med til generelle emner som skal gi perspektiver på en rettsvitenskapelig tradisjon som studentene ennå ikke har stiftet bekjentskap med. Tilbakemeldingene fra studentene selv tyder i hvert fall på at de er fornøyd med den innretningen som EXPHIL-JUS og EXFAC etter hvert har fått hos oss.

- Ambisjonsnivået på «Metode III»-emnet må tilpasses emnets egen plassering. I de fremlagte skissene varierer denne fra 3. studieår (Alternativ 1), via 4. studieår (Alternativ 2A-B) og til 5. studieår (Alternativ 3A-B). Det sier seg selv at studentenes forkunnskaper og forutsetninger er ganske forskjellig på 3. og 5. studieår. Avstanden i tid mellom Metode III og de tidligere metodeemnene (i bred forstand) må også tas med i betraktningen.
- Avveiningen mellom dybde og bredde må stå sentralt i diskusjonen om innholdet av Metode III-emnet. Omfanget på 10 studiepoeng medfører at det er grenser for hvor mange perspektiver emnet kan bidra med. Det er grunn til å være oppmerksom på at både UiO og UiT krever at studentene velger mellom ulike perspektivfag, forutsetningsvis for å sikre et omfang på emnene som sikrer at studentene virkelig lærer seg rettsfilosofi, retts sosiologi eller rettsøkonomi.²⁷ Samtidig kan nok oppfatningene være delte av hvor mange studiepoeng som kreves for å sikre tilstrekkelig dybde – i Oslo er omfanget på perspektivfagene satt til 10 studiepoeng, men i Tromsø nøyer man seg med det halve.²⁸
- En mulig løsning for å sikre tilstrekkelig dybde på Metode III kan være å la også våre studenter velge mellom et begrenset antall alternativer, enten i form av to varianter av Metode III eller i form av ett emne med en fellesdel på et gitt antall studiepoeng og en valgdell. Ut fra fakultetets eksisterende undervisningstilbud, kompetansen til dagens lærerstab og innspillene som så langt har kommet inn i anledning studiereformarbeidet, er det i så fall nærliggende å etablere ett alternativ som tar utgangspunkt i dagens JUS133 *Rettskjelde- og metodelære* og videreutvikler dette emnet i rettsteoretisk/rettsfilosofisk retning, og ett alternativ som tilbyr studentene en innføring i rettslig relevante sider ved andre vitenskapers metode, primært knyttet opp til hvordan jurister må forholde seg til andre vitenskapers metode for å fastlegge et holdbart faktum for rettsanvendelsen.
- En fordel med en åpning for to varianter av Metode III er at vi kan vedta og iverksette en ny studieordning uten å ha ferdig varianten som bygger på Studieordningskomiteens forslag til et emne i «Rettslig argumentasjon og beslutning» og forslaget fremsatt av Aarli, Kolflaath, Sæther Mæhle og Øyrehagen Sunde i deres høringsuttalelse. Utviklingen av dette alternativet vil ha et

²⁷ Rettsøkonomi tilbys bare ved UiO.

²⁸ Som nevnt i punkt 3 kan studentene ved UiT velge mellom 5 sp retts sosiologi eller 5 sp rettsfilosofi på 4. studieår.

visst preg av nybrottsarbeid, blant annet knyttet til å utarbeide en egnet lærebok og et helhetlig undervisningsopplegg. Dette vil erfaringsmessig kunne ta noe tid å få på plass.

8. Studieutvalgets overordnede ansvar for metodeundervisningen på en ny studieordning

Uavhengig av metodeundervisningens innhold, omfang og plassering på studiet er det et uomtvistelig behov for overordnet og helhetlig koordinering av metodeundervisningen opp gjennom hele studieprogrammet. Dette ble understreket av Studieordningskomiteen og gjentatt i det nye dekanatets diskusjonsnotat i desember 2017, og det har ikke fremkommet noe i diskusjonen i kjølvannet av diskusjonsnotatet som gir grunn til å trekke dette i tvil. Det store spørsmålet er imidlertid hvordan vi skal få på plass den påkrevde koordineringen av metodeundervisningen.

En løsning kan være å gi de emneansvarlige for de «rene» metodeemnene et overordnet koordineringsansvar for metodeundervisningen som skjer også på andre emner, men dette vil nok kunne skape spenninger og i verste fall konflikter med de emneansvarlige for de ulike rettsdogmatiske emnene. I spørreundersøkelsen som ble sendt ut i kjølvannet av dekanatets diskusjonsnotat var det inkludert et underspørsmål om det bør utpekes egne metodeansvarlige med ansvar på tvers av enkeltemner, men et ganske klart flertall stilte seg avvisende til dette.²⁹

Det fremstår på denne bakgrunn som et bedre alternativ å la det overordnede ansvaret for koordinering av metodeundervisningen bli værende der hvor det alt i dag ligger: Hos Studieutvalget i dets egenskap av programstyre for masterprogrammet i rettsvitenskap. Det er mulig at alt som skal til er at SU, gjerne som ledd i den løpende evalueringen av de ulike emnene på masterprogrammet, retter oppmerksomheten mot metodeundervisningen og går i dialog med de emneansvarlige for å sikre at metodeundervisningen på de ulike emnene inngår i en større helhet. Dette kan så lede frem til en årlig oversikt over metodeundervisningen på alle emner på studieprogrammet (læringsmål, undervisning, pensumlitteratur mv.) som de emneansvarlige kan ta utgangspunkt i for å sikre et metodeundervisningen på egne emner bygger videre på metodeundervisningen på tidligere emner.

²⁹ 27 av 56 svar var negative, mot 16 positive og 13 «vet ikke».

Vedlegg 1

Juridisk forprøve (EXFAC)

Ragna Aarli og Synne Sæther Mæhle

OM METODEPLATTFORMEN SOM BYGGES I EXFAC-KURSET

1. Målet med exfac

Exfac – juridisk forprøve – er et 10 stp kurs som tjener som innføring til studiet vårt. Både innholdet av og formen på kurset er basert på prinsippene for undervisning og læring som ble lagt til grunn for studiereformen i 2003, inkludert vår problembaserte (PBL) studiemodell.

Hovedformålet med kurset er å bygge en *metodeplattform*, det vil si grunnkunnskap om retten og juridisk metode, slik at studentene rustes for arbeid med materielle rettsregler og rettsfelt i senere kurs. Metodeplattformen bygges opp ved et gjennomgående fokus på utvalgte grunntrekk ved juridisk metode, som at rettsanvendelse er ordlydsorientert og løsningsrettet og at høyesterettspraksis kan ha prejudikatvirkning. Rettsstatens siktemål og rettsanvenderes ansvar for å *anvende* retten på en måte som høster legitimitet i samfunnet, blir presentert som begrunnelse for at vi har en juridisk metodelære og innholdet av denne. Exfac legger med andre ord grunnsteinen i jusstudiet generelt og i arbeidet med juridisk metode spesielt.

I tråd med de pedagogiske prinsippene for studiet, er skrivetrening et sentralt læringsverktøy i kurset. Skrivetreningen er primært rettet mot teoretiske fremstillinger av gjennomgangstema i juridisk metode, som for eksempel Høyesteretts rolle som prejudikatdomstol eller betydningen av EMDs praksis for norsk rett. Gjennom arbeidet med disse temaene gir kurset en innføring i juridisk grunnstoff, går gjennom metodelærens begrepsapparat, belyser hvordan jurister kommer frem til rettsregler og forklarer rammer for faktumfastsettelse i rettsanvendelse.

I kurset gis det også en grunnleggende innføring i praktikumsteknikk, og alle studentene skriver en liten praktikum (800-1200 ord) som et obligatorisk arbeidskrav.

Når kurset er avsluttet, skal studentene ha grunnkunnskap om juridisk metode, forståelse for at juridisk metode utvikles i et tett samspill mellom rett og samfunn, og nok ferdigheter til å kunne løse enkle rettsspørsmål.

2. Nærmere om innholdet av kurset sett i lys av læringsmålene

Læringsutbyttet for exfac gjenspeiler de ovenfor nevnte målene for kurset. I læringsutbytte-beskrivelsen er det blant annet fremhevet at studentene skal ha kunnskap om og forståelse av «kva ein rettsregel er og korleis slike reglar blir til og blir endra».

For å belyse dette og øvrige læringspunkter synliggjør vi blant annet den overordnede rettsregelstrukturen (hvis-så) og rettsreglers mer spesifikke vilkårsstruktur for studentene. Vi gir en rekke eksempler på at ulike typer vilkår (som f.eks kumulative eller alternative) og trekker fram at en fragmentarisk lovteknikk innebærer at vilkårsstrukturen for en rettsregel kan være spredt på flere

paragrafer og lover. Et hovedbudskap er videre at rettsregelen er et *sluttprodukt* av en rettsanvendelsesprosess. Et annet hovedbudskap er at rettsanvendelse er vilkårsstyrt og at det finnes to vesensforskjellige måter å utvikle rettsregler på – gjennom lovfestet eller ulovfestet rett. Vi fokuserer gjennomgående på sentrale sider ved juridisk metode, som rettskilder, hjemmelskrav, rettskildeprinsipper, rettsanvendelsens ulike faser, tolkningsresultater, vurderinger som ledd i rettsanvendelse og faktumfastsettelse. I undervisningen legger vi vekt på å finne varierte og aktuelle eksempler fra blant annet lov, Grunnlov og rettspraksis fra nasjonale og internasjonale domstoler, som kan illustrere disse poengene.

Undervisningsopplegget bygger på tett kontakt mellom studenter og seminarleder gjennom en intens undervisningsperiode. Foruten 24 timers forelesninger, er det i dag 10 obligatoriske seminarsamlinger med en vitenskapelig ansatt som seminarleder. Seminargruppene består av 20-25 studenter, og hver student må oppfylle en rekke arbeidskrav for å kunne gå opp til eksamen i emnet; dels muntlige fremførelser i seminarsamlingene og dels skriftlige individuelle innleveringer.

Alle studentene skriver og får individuell tilbakemelding på en praktikumsoppgave (800-1200 ord) og en teorioppgave (inntil 1800 ord) i løpet av kurset. Seminarlederne veileder studentene i gjennomføringen av de obligatoriske aktivitetene, og arbeidsgruppelederne retter praktikumsoppgaven.

3. Litteratur og prøving

Kjernelitteraturen er Synne Sæther Mæhle og Ragna Aarli, *Fra lov til rett*, 2. utgave, Oslo 2017. Boken er skrevet i lys av tilbakemeldinger fra et bredt juridisk fagfellesskap, herunder kolleger i Oslo og ved Universitetet i Tromsø der boken er pensum, samt innspill fra et brukerpanel av våre egne jusstudenter fra exfackurset i 2016.

Nesten halvparten av *Fra lov til retts* 335 tekstsider (s. 160-310) gir en grunnleggende innføring i juridisk metode. Hovedtemaene som blir behandlet i denne delen av boken er:

- Rettslig argumentasjon (kapittel 7 – oversikt over rettsanvendelsesprosessen)
- Rettskildene (kapittel 8)
- Rettskildeprinsippene (kapittel 9)
- Vurderinger som ledd i rettsanvendelse (kapittel 10)
- Tolkingsresultater (kapittel 11)
- Faktumfastsettelsen (kapittel 12)

Prøvingen av studentene skjer ved en todelt eksamen der begge deler må bestås. Den ene delen er en 2 timers skoleeksamen der studentene besvarer 5 teorispørsmål om sentrale emner i kurset. Den andre delen er en teorioppgave (1800 ord) som studenten har fremlagt muntlig og har fått anledning til å bearbeide etter skriftlige kommentarer fra seminarleder.

Vi har gjennomgående hatt svært gode tilbakemeldinger fra studentene på exfac.

21.02.18

Vedlegg 2

JUS114 Juridisk metode – kursets innhold

Erik Monsen

Generelt: om undervisningen, læringsutbytte og litteratur

Kurset er tilordnet kun 8 studiepoeng og gjennomføres normalt i løpet av omkring 6 uker i januar-februar hvert år, med forelesninger og arbeidsgruppe- og storgruppesamlinger.

Følgende er angitt som kursets *læringsutbytte*:

«Etter at kurset er gjennomført skal studenten kunne

- redegjøre for sentrale relevans-, slutnings- og vekt-/harmoniseringsprinsipper;*
- redegjøre for prinsippene for lovtolking, prinsippene for anvendelse av ulovfestet rett og prinsippene for regeldanning på "lovtomt" område; og*
- redegjøre for prinsippene for løsning av tilfeller av motstrid mellom rettsregler.»*

Kjernelitteratur er boken *Innføring i juridisk metode og oppgaveteknikk*, skrevet av emneansvarlig Erik Monsen. Studentene blir også gjort oppmerksomme på såkalt tilleggslitteratur. I forelesninger blir studentene sterkt oppfordret til å lese Hans Petter Gravers artikkel «I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper» (TfR 2/2006), og holde denne fremstillingen opp mot lærebokens fremstilling av kvalifiserte reelle hensyn. De blir også oppfordret til å lese Magnus Aarbakkes artikkel «Harmonisering av rettskilder» (TfR 1966), særlig som en test av hvor langt den enkelte er kommet når det gjelder forståelsen av vanskelige vekt-/harmoniseringsprinsipper.

Nærmere om kursets innhold

Tidlig i kurset blir studentene gitt relativt grundig undervisning i det som tradisjonelt har blitt kalt «relevans», og som i læreboken blir foreslått omdøpt til «*legitimeringsprinsipper*» eller «*legitimeringssystem*», idet tematikken vedrører legitimering av argumentkilder (rettskilder).

Denne del av undervisningen fremhever metodelærens fundament som et sett av verdipremisser. I læreboken og undervisningen blir disse verdipremissene delt inn i to hovedgrupper, nemlig *autoritet* og *demokratisk legitimitet* (til å fastlegge rettens eksistens og innhold) på den ene siden, og på den annen

side *rasjonalitet* (som f.eks. rettssikkerhetsideologien med dens mange utslag, andre alminnelige rettslige verdier som f.eks. rettstekniske hensyn, samt rimelighets- og rettferdighetsvurderinger).

Autoritet, demokratisk legitimitet og (rettslig) rasjonalitet går som en «rød tråd» gjennom kurset. I grove trekk betyr dette at metodelærens *slutnings- og vektprinsipper* hele tiden blir forklart og forstått i lys av nevnte sett av verdipremisser. Dette har vist seg gunstig for å skape innsikt og forståelse hos studentene hva gjelder *juridisk tenkning og argumentasjon*. Eksempelvis er undervisningen egnet til å bevisstgjøre studentene på at tolkning på tvers av lovtekst og prejudikatfravik er betinget av tungtveiende rettskildemessige grunner, at dette kan forklares med henvisninger til metodelærens verdimessige fundament, og at rettsanvenderen ikke kan «postulere» løsninger men må argumentativt hente «råstoff» fra metodelærens verdimessige fundament for å ta stilling til slike metodespørsmål.

I undervisningen blir det understreket at juridisk argumentasjon er og bør være *bundet argumentasjon*, og at relevans-, slutnings- og vektprinsippene på helt sentrale punkter bidrar til denne bindingen på måter som er egnet til å ivareta og fremme verdier som inngår i metodelærens verdimessige fundament. I dette bildet blir studentene også gjort oppmerksomme på at rettsanvendelsen inneholder skjønnsmessige elementer som må forsøkes håndtert på best mulig måte sett i lys av nevnte verdimessige fundament.

Kurset har også et fokus rettet mot å forklare hvordan juridisk metodelære bidrar til å styre ulike rettsanvendelsesprosesser. I denne sammenheng blir det i læreboken pekt på at enhver prosess som består i å ta stilling til et rettsspørsmål, kan deles inn i to hovedsteg, nemlig *identifisering og fortolkning av primært rettsgrunnlag* (som grovt tegnet kan angis å være en rettsdannelse i form av lov, forskrift, avtale eller ulovfestet rett). Dermed kan det opereres med slike prosesser som f.eks. identifisering av lov som primært rettsgrunnlag; identifisering av ulovfestet rett autorisert av Høyesterett som primært rettsgrunnlag; identifisering av primært rettsgrunnlag via analogisk anvendelse av lovregel; fortolkning av lov (lovtolkningsprosessen); anvendelse av ulovfestet rett for å ta stilling til et rettsspørsmål. En stor del av undervisningen vedrører slike rettsanvendelsesprosesser.

Ved å fokusere på metodelære og rettsanvendelsesprosesser på denne måten kan man få bragt juridisk tenkning og argumentasjon til et nivå som for studentene oppleves som noenlunde konkret og gjenkjennbart, og det legges til rette for at studentene lettere skal kunne gjøre bruk av og reflektere omkring metodestoffet på senere kurs i materielle fag.

Nevnte inndeling i to hovedsteg blir innenfor fagets rammer forstått i lys av et *hjemmelskrav* i norsk rett; juridiske rettigheter og forpliktelser må ha forankring i rettsregel, og en rettsregel er sluttproduktet av en fortolkningsprosess med utgangspunkt i et primært rettsgrunnlag. Dette leder så over til *særskilte hjemmelskrav*, og da særlig *legalitetsprinsippene* på forvaltningsrettens og strafferettens område. I undervisningen blir det lagt relativt stor vekt på å gi studentene kunnskap om legalitetsprinsippenes funksjon som hjemmelskrav og tolkningsprinsipp. Denne delen av undervisningen bidrar til å utvikle ytterligere studentenes forståelse av verdipremissenes innslag og forklarende kraft i metodelæren.

Kursets innhold er grunnleggende sett ikke så veldig annerledes enn tidligere tiders kurs i «Rettskildelære», i alle fall hva gjelder fokus på *relevans-*, *slutnings-* og *vektprinsipper*, men læreboken og undervisningen er på mange måter innrettet annerledes ved at det er et betydelig fokus på *metodelærens verdimeslige fundament* (som en «rød tråd»), ulike *hjemmelskrav*, og henholdsvis *identifisering og fortolkning av primært rettsgrunnlag*, og derigjennom slike ulike *rettsanvendelsesprosesser* som bl.a. lovtolkningsprosessen, analogisk anvendelse av lovregel, anvendelse av ulovfestet rett. Kurset tilbyr ikke noen «slavisk» gjennomgang av ulike rettskilder, men har tvert om et mer «operativt» tilsnitt, idet det teoretiske metodestoffet ikke bare blir undervist som sådant, men også blir satt inn i strukturer som er egnet til å belyse viktig operasjonalisering av metodestoffet. At studentene også blir i stand til å reflektere omkring hva som er hensiktsmessige strukturer for å besvare praktikumsoppgaver (og andre oppgavetyper), er en gunstig bi-effekt av kurset.

* * *

Bergen, 14.2.2018

Erik Monsen

Vedlegg 3

De metodiske fordypningspunktene i JUS133

Knut Martin Tande

Den delen av juridisk metode som faget JUS133 går dypere inn i, og som samtidig skal gi dypere forståelse for konkrete rettsområder, kan oppsummeres på denne måten:

1) Problemformulering og argumentasjon med utgangspunkt i rettskildeprinsippene

Vi foretar en dypere analyse av problemformulering og argumentasjon i et metodisk perspektiv. Dette innebærer at vi ser detaljert på hvilke valgmuligheter rettsanvenderen står overfor i løpet av rettsanvendelsesprosessen, og hvordan rettsanvenderens valg og vurderinger kan kvalitetssikres i tilstrekkelig grad. Det gjelder både slutninger fra de enkelte rettskildene, og harmoniseringen av de samme rettskildene.

Tradisjonell rettskilde- og metodelære fokuserer i stor grad på harmoniseringsdelen av rettsanvendelsesprosessen når det gjelder valgmuligheter og vurderinger fra rettsanvenderens side. Som en nærmere analyse av rettspraksis vil vise, oppstår det imidlertid tilsvarende valgmuligheter som må kvalitetssikres allerede på slutningsstadiet.

I tillegg hevder nyere juridisk litteratur at fremstillingen av harmoniseringen av rettskilder i tradisjonell rettskildelære ofte gir for få eller uklare metodiske retningslinjer til at rettslige valg og vurderinger blir tilstrekkelig kvalitetssikret. I JUS133 ser vi nærmere på om denne kritikken er berettiget i et kvalitetssikringsperspektiv.

Dette første fordypningspunktet i rettskilde- og metodelæren blir særlig behandlet i del I av forelesningene og forelesningsdisposisjonen.

2) Kvalitetssikring av rettslige valg og vurderinger med utgangspunkt i ulike teoretiske grunnposisjoner i metodelæren

For å vise at det finnes ulike innfallsvinkler til kvalitetssikring av valg og vurderinger i rettsanvendelsesprosessen i et metodisk perspektiv, går vi også inn på ulike teoretiske grunnposisjoner i metodelæren, representert ved ulike juridiske forfattere. Mens Nils Nygaard i boken «Rettsgrunnlag og standpunkt» i utgangspunktet utleder metodiske retningslinjer av grunnleggende verdier i rettssystemet, utleder Torstein Eckhoff metodiske retningslinjer av Høyesteretts praksis over tid. Dette fører til ulikheter i formuleringen av metodiske retningslinjer, samtidig som det kan diskuteres hvor store forskjellene blir samlet sett.

Og i nyere juridisk litteratur fremkommer ytterligere innfallsvinkler til juridisk metode. Enkelte juridiske forfattere tar til orde for at tolkning av rettsregler må bygge på tekstlojalitet i større grad enn det tradisjonell juridisk metode gjør. Andre forfattere mener at problemformulering og argumentasjon i større grad må utgangspunkt i verdier og sammenhenger på de ulike rettsområdene som rettstvisten gjelder.

Jeg redegjør for en del av disse metodiske grunnposisjonene i artikkelen «Individuelle valg og vurderinger», publisert i Jussens Venner i 2011. Samtidig forsøker jeg å vise hvordan de ulike grunnposisjonene kan påvirke synet på kvalitetssikring av valg og vurderinger, inkludert problemformulering og argumentasjon, i rettsanvendelsesprosessen. I JUS133 går vi enda grundigere inn på dette enn i artikkelen.

Som en særlig problemstilling, går vi i JUS133 dessuten inn på spørsmålet om spillerommet for rettsutvikling innenfor rettssystemet, og hvordan rettsutvikling finner sted, særlig i lys av Høyesterett som prejudikatsdomstol. Også her vil ulike metodiske posisjoner kunne lede til ulike syn på hvor langt og på hvilken måte rettsutvikling bør skje, og teorier knyttet til rettslig koherens er særlig interessante.

Ulike metodiske grunnposisjoner, og deres betydning for hvordan rettslige valg og vurderinger blir kvalitetssikret, inkludert valg og vurderinger knyttet til rettsutvikling, blir behandlet i del II av forelesningene og forelesningsdisposisjonen.

3) Juridisk metode i lys av internasjonaliseringen av norsk rett

Et tredje fordypningspunkt i JUS133 er juridisk metode i lys av internasjonaliseringen av norsk rett. Rettsanvenderen står her overfor to oppgaver:

For det første må konvensjonsbestemmelsene tolkes for å avgjøre hvilket innhold de har i sin egen rettsfære. EU-rettslige regler må tolkes i samsvar med EU-domstolens metode, mens Den europeiske menneskerettighetsdomstolens metode må anvendes ved tolkningen av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

For det andre må konvensjonsforpliktelsene sammenholdes med de nasjonale rettskildene, med sikte på å foreta en generell tolkning av den nasjonale rettsregelen, eller ta stilling til et konkret rettsspørsmål ut fra nasjonal rett.

I juridisk litteratur blir det fremhevet at norsk juridisk metode er endret nokså fundamentalt som følge av at det har vært en nokså sterk økning i den internasjonale rettens betydning i saker for norske domstoler. Og norsk Høyesterett har vært en progressiv kraft i utviklingen av den norske juridisk metoden i dette møtet mellom nasjonal og internasjonal rett.

I JUS133 ser vi nærmere på hva denne utviklingen består i, blant annet ved å se nærmere på overordnede prinsipper som effektivitetsprinsippet og presumpsjonsprinsippet ved anvendelsen av internasjonal rett, rekkefølgen i behandlingen av internasjonal og nasjonal rett, samt innvirkningen av internasjonal ved behandlingen av norske kilder, i slutningsomgangen og ved harmoniseringen av kildene.

4) Rettsanvenderens individuelle ansvar for kvalitetssikring av valg og vurderinger

I del IV av forelesningene og forelesningsdisposisjonen kommer vi inn på et fjerde metodisk fordypningspunkt, nemlig hvordan rettsanvenderens faglige og metodiske kunnskapsnivå, analytiske ferdigheter, innsatsvilje og vilje til å etterprøve sin egen forforståelse, kan påvirke kvaliteten på rettslig problemformulering og argumentasjon.

Ut fra en hermeneutisk innfallsvinkel til juridisk virksomhet, kan rettsanvenderens juridiske erkjennelser bare skje ut fra vedkommendes individuelle forforståelse. Men det er viktig at rettsanvenderen ikke lar

denne individuelle forforståelsen komme i veien for en grundig og balansert rettslig analyse, basert på autoriserte tekster og intersubjektivt anerkjente verdier og sammenhenger i rettssystemet.

Med utgangspunkt i det som er skrevet om individuelt ansvar for kvalitetssikring av rettslige vurderinger i kapittel 1 og 5 av artikkelen «Individuelle valg og vurderinger i rettsanvendelsesprosessen», og materialet i de tre foregående fordypningspunktene, drøfter vi hvilke krav som må eller bør stilles til den enkelte rettsanvender på dette punktet. I internasjonal rettsteori behandler en ofte slike krav til rettsanvenderen under betegnelsen «Virtue Jurisprudence».

I denne forbindelse kan det være grunn til å minne om et skille som vi kommer inn på i forbindelse med de tre foregående fordypningspunktene: Rettsanvenderen kan ha foretatt sine rettslige overveielser, og inntatt sitt rettslige standpunkt, før vedkommende utformer sin ytre begrunnelse for standpunktet. De metodiske retningslinjene må derfor omfatte både rettsanvenderens indre overveielser og ytre begrunnelser, selv om det ikke nødvendigvis blir sammenfall mellom retningslinjene i de to henseendene. En kan for eksempel ikke forvente at rettsanvenderen i sin begrunnelse skal gjøre rede for alle overveielser som har ledet frem til et standpunkt.

[Tilbake til sakslisten](#)

Sak 42/18 - 3

Deres ref.:
Vår ref.: 2018/2239
Dato: 26.04.2018

Dekan Karl Harald Søvig, UiB
Dekan Dag Michalsen, UiO
Dekan Lena L. R. Bendiksen, UiT

Ad. gjentakspromatikkken ved de juridiske eksamener

Rektorene ved Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø Norges Arktiske universitet ser med bekymring på gjentakspromatikkken ved de juridiske eksamener. Bekymringen er begrunnet i ressursbruken ved de involverte fakultetene, men også i et større samfunns-økonomisk bilde. Vi ønsker derfor at de tre fakultetene i fellesskap vurderer hva fakultetene kan gjøre med eksamensordningene, i første rekke for å adressere gjentakspromatikkken. Situasjonen ved de tre fakultetene er noe ulike, og dette må det selvfølgelig tas hensyn til i arbeidet.

Med vennlig hilsen

Dag Rune Olsen

Rektor UiB

Svein Stølen

Rektor UiO

Anne Husebekk

Rektor UiT

Saksbehandler: Geir Gotaas
Seniorrådgiver

geir.gotaas@uit.no
7764 5241

Merknad fra studieadministrasjonen:

Studieadministrasjonen i Oslo har tatt initiativ til et felles arbeid med respons på dette, vi har startet med innhenting av faktagrunnlag. Det er trolig enighet om at JSU må på banen på alle tre institusjoner. Det er foreløpig uklart hva som har frambragt denne henvendelsen akkurat nå.

[Tilbake til sakslisten](#)

Sak 42/18 – 4**Notat til studieutvalget:
Handlingsplan for utdanning 2018-2019 – utkast til drøfting**

Fakultetets strategi for 2016-2022 ble vedtatt av fakultetsstyret 30. august 2017 (sak 69/16). I styremøtet 1. november 2017 ble det i sak 88/16 *Iverksetting av fakultetets strategi 2016-2022 – utforming av handlingsplaner*, fattet følgende vedtak:

- Det utformes handlingsplaner for de tre hovedområdene forskning, utdanning og formidling.
- Arbeidet med handlingsplanene starter i 2017 og har en tidshorisont ut 2019.
- Handlingsplanene skal operasjonalisere målene i strategien, og være så konkrete at det kan presenteres en årlig status på gjennomførte tiltak for fakultetsstyret.
- Det utpekes en arbeidsgruppe for hver handlingsplan. Disse skal bestå av nøkkelpersoner fra faglig og administrativ side.

For å utarbeide utkast til handlingsplan for utdanning ble det nedsatt en arbeidsgruppe som opprinnelig hadde følgende medlemmer:

- Leder: Bjørnar Borvik
- Koordinator: Christine Stoltz Olsvik
- Øvrige medlemmer: Camilla Bernt, Christian Franklin, Nina Østensen, Emilie Melbø Kristoffersen (studentrepresentant),

Arbeidsgruppen hadde tre møter, hvorav ett ble avholdt sammen med arbeidsgruppene for de andre handlingsplanene. Det ble lagt ut referat fra møtene på fakultetets wikisider³⁰.

https://wiki.uib.no/juransatte/index.php/M%C3%B8tereferat_arbeidsgruppe_utdanning

Da det våren 2017 ble klart at det ville bli dekanatskifte ble arbeidet med handlingsplanene stilt i bero. Fakultetets nye studiedekan prioriterte i første omgang å gjenoppta arbeidet med eventuell ny studieordning, og arbeidet med handlingsplan for utdanning ble først tatt opp igjen i mars 2018.

Dekanatskiftet førte også med seg behov for justeringer i sammensetningen av arbeidsgruppen. Halvard Haukeland Fredriksen to over som leder, og koordinatoransvaret ble overført fra Christine Stoltz Olsvik til Ingrid Tøsdal.

De øvrige medlemmene var som før, bortsett fra at den opprinnelig oppnevnte studentrepresentanten ikke lenger hadde anledning til å delta. JSU ble bedt om å oppnevne ny studentrepresentant og oppnevnte Sausan Hussein. Hun ble oppnevnt først etter at arbeidsgruppen hadde hatt sitt siste møte, men har fått etterfølgende utkast til gjennomlesing.

Etter at arbeidsgruppen gjenopptok arbeidet har den hatt ett møte, og har ellers ferdigstilt sitt arbeid ved hjelp samarbeid via plattformen Office365.

Planen legges med dette frem til drøfting av studieutvalget.

Planen skal vedtas av fakultetsstyret 19. juni

INTØ 07.05.2018

Vedlegg: Utkast til handlingsplan for utdanning 2018-2019

³⁰ https://wiki.uib.no/juransatte/index.php/M%C3%B8tereferat_arbeidsgruppe_utdanning

HANDLINGSPLAN FOR UTDANNING Det juridiske fakultet perioden 2018-2019

Overordnet mål: Utdanning av jurister for morgendagen

Fakultetet skal utdanne morgendagens juridiske problemløsere. Fakultetet skal tilby et studieprogram og en studiehverdag som gjør at våre kandidater kjennetegnes av faglig trygghet, sterk metodisk bevissthet og høy etisk standard.

Handlingsplanen for utdanning er et virkemiddel for å nå fakultetets strategiske mål. Planen er forankret i fakultetets strategi «Juridisk fyrtårn – regionalt, nasjonalt og internasjonalt», i UiBs handlingsplaner for kvalitet i utdanning, for styrking av læringsmiljøet, for samarbeid med arbeidslivet og for internasjonalisering, samt i Meld. St. 16 (2016-2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning. Tiltakene i handlingsplanen skal bidra til at studentene oppnår læringsutbyttet som er beskrevet for masterprogrammene i rettsvitenskap.

Handlingsplanen skal være retningsgivende for fakultetets arbeid for kvalitet i utdanningen i perioden 2018-2019. Parallelt med at tiltakene i handlingsplanen iverksettes, vil prosessen med utredning av en ny studieordning fortsette. Enkelte mål og tiltak fra strategiplanen er utelatt for perioden 2018-2019 for ikke å foregripe denne prosessen.

Handlingsplanen for 2018-2019 vil bli evaluert, revidert og videreutviklet for perioden 2020-2022. Den vil da kunne ta opp i seg resterende mål og tiltak fra strategiplanen, samt tiltak som bidrar til implementeringen av en eventuell ny studieordning.

Innsatsområder

I årene 2018-2019 skal arbeidet med utdanningskvaliteten ved Det juridiske fakultet særlig konsentrere seg om å sikre følgende:

- Et studietilbud bygget på forskning.

I dette ligger det både at aktuell forskning fra fakultetets ansatte skal trekkes frem og synliggjøres i undervisningen, og at de valg som tas om undervisnings- og vurderingsformer skal bygge på forskning om hva som gir best læring.

- Et studietilbud basert på forskningsbaserte pedagogiske virkemidler.

Det juridiske fakultet har utmerket seg ved å være i front når det gjelder digitalisering og bruk av digitale hjelpemidler i undervisningen. Blant annet ved hjelp av Dragefjellet lærings- og formidlingssenter skal fakultetet også fremover være i front på dette området for slik å kunne tilby studentene best mulig undervisning og læring.

- Et studium med klar indre sammenheng og progresjon.

En utfordring med dagens studieprogram er at moduleringen begrenser studentenes anledning til å se metodiske og faglige sammenhenger mellom de ulike fagene. Lærersamarbeidet på tvers av emner er heller ikke optimalt, noe som fører til at sammenhengen i studieprogrammet ikke er så god som den burde være. Dette er en utfordring som en eventuell ny studieordning bør søke å løse, men det er likevel

flere mindre grep som kan bedre graden av sammenheng og progresjon i studieprogrammet uten å avvente ny studieordning.

- Et studium med en klar internasjonal dimensjon.

Det juridiske fakultet skal utdanne jurister og forskere med kompetanse i internasjonal rett og internasjonaliseringen av norsk rett. For å få til dette må internasjonaliseringen av norsk rett integreres i alle deler av studieprogrammet hvor den er av relevans. I tillegg må studentene våre gis mulighet til å studere ved gode og anerkjente institusjoner i utlandet. Studenter som ikke reiser ut skal få internasjonale perspektiver og gis mulighet til å bygge internasjonale nettverk hjemme.

- Aktivt samarbeid med arbeidsgivere for jurister i regionen

For å sikre at kandidatene våre har arbeidslivsrelevans er det viktig med dialog mellom fakultetet og det praktiske rettsliv. Slik kan studiet tilpasses de problemstillinger kandidatene våre møter i arbeidslivet. Det er økt politisk fokus på at praksis skal være del av alle studieprogram. Samarbeid og dialog med arbeidsgivere er en forutsetning for å kunne øke innslaget av praksis i masterprogrammet i rettsvitenskap.

- Et godt og trygt læringsmiljø for studentene

Et godt læringsmiljø er en forutsetning for god læring. I årene som kommer ønsker vi å legge til rette for studentaktiv læring gjennom å utvikle det fysiske læringsmiljøet, og vi vil vurdere tiltak for å bedre det psykososiale læringsmiljøet.

A: Studietilbudet til fakultetet skal til enhver tid være bygget på forskning

DELMÅL	AKTIVITET	ANSVARLIG
Det skal være tydelig for studentene hva forskningsperspektivet innebærer for hvert enkelt emne.	Prioritere plass i undervisningen for nyere forskning på feltet Inkludere og synliggjøre UiBs satsingsområder i undervisningen.	Emneansvarlige Studieutvalget
Forskningsfronten innen satsingsområdene til UiB skal vise igjen i undervisningen	Identifisere deler av studiet som kan ta opp klima/energiomstilling, marin forskning og store globale samfunnsutfordringer, og oppfordre utvalgte emneansvarlige til følge opp dette. Inkludere og synliggjøre UiBs satsingsområder i undervisningen.	Studiedekanen Emneansvarlige Studieutvalget
Studentene skal få kjennskap til relevante problemstillinger fra andre universitetsfag og innslaget av tverrfaglig undervisning i studietilbudet	Utrede muligheter for å integrere mer undervisning basert på forskning fra andre fagdisipliner.	Studiedekanen Studieseksjonen

skal økes og.	Utrede muligheter for at masteroppgaver kan skrives i samarbeid med studenter fra andre fagdisipliner.	Studiedekanen Studieseksjonen Emneansvarlige for masteroppgaven
Fakultetet skal tilby en attraktiv forskerlinje for kvalifiserte studenter.	Evaluere og videreutvikle forskerlinjen som ble etablert høsten 2017. Identifisere og implementere tiltak for bedre rekruttering til forskerlinjen.	Emneansvarlig for JUS397 Studiedekanen Forskningsdekanen
Studiet skal inspirere studentene til å vurdere en forskerkarriere og bidra til god rekruttering til ph.d-programmet	Informere om forskerlinjen tidlig i studiet. Inkludere studenter i sammenhenger hvor fakultetets forskning presenteres Identifisere forskertalenter og oppfordre dem til å søke forskerlinjen.	Studiedekanen Forskningsdekanen Alle ansatte

B: Studiet skal være basert på gode og innovative pedagogiske virkemiddel

DELMÅL	AKTIVITET	ANSVARLIG
Fakultetet skal innen utløpet av perioden etablere en meritteringsordning for å anerkjenne gode undervisere.	Utrede ulike insentiver for å forbedre og videreutvikle studiekvaliteten gjennom gode undervisningsopplegg. Utrede ulike meritteringsordninger for gode undervisere, herunder etablere en studiekvalitetspris ved fakultetet. Fremme hvert års vinner av fakultets studiekvalitetspris som kandidat til Ugleprisen.	Studiedekanen Studieseksjonen

Studiet skal være basert på forskningsbaserte pedagogiske virkemidler og studentene skal oppleve å få god undervisning og tett faglig oppfølging.	Samarbeide med program for universitetspedagogikk om utvikling av undervisningsopplegg.	Emneansvarlige
	Håndheve kravet om pedagogisk basiskompetanse innen to år etter ansettelse i fast vitenskapelig stilling.	Ledelsen
	Gi nye ph.d.-kandidater tilbud om pedagogisk opplæring ved å videreutvikle den frivillige modulen om pedagogikk i ph.d.-programmet.	Leder for ph.d.-programmet
	Promotere program for universitetspedagogikk kursportefølje overfor de fast vitenskapelig ansatte.	Ledelsen
	Legge til rette for etterutdanning i pedagogikk ved å se på muligheter for godskriving av dette.	Ledelsen
	Synliggjøre og styrke arbeidsgruppeledernes mentoregenskaper og mentorfunksjon overfor ferske studenter.	Emneansvarlig for JUS329 Studieseksjonen
Fakultetet skal ligge i tet i bruk av digitale verktøy i undervisningen.	Videre implementering av digitale pedagogiske verktøy som erstatter Kark.	Studieseksjonen Emneansvarlige
	Bruke kombinasjoner av video, digital vurdering, diskusjonsforum, responssystemer og lignende digitale løsninger der det fremmer aktiv læring.	Dragefjellet lærings- og formidlingssenter Utvalgte emneansvarlige

C: Fakultetet skal sikre et studium med klar indre sammenheng og progresjon

DELMÅL	AKTIVITET	ANSVARLIG
Det skal foreligge overordnede perspektiv på utviklingen av undervisningen i de enkelte emnene.	Holde jevnlig møter mellom de emneansvarlige innad på hvert studieår, og også mellom de ulike studieårene.	Studiedekanen Studieseksjonen Emneansvarlige

	Klargjøre arbeidsgruppeledernes rolle i undervisningsopplegget Evaluerer prosjektet Bedre språk, bedre jurister og vurdere eventuell videreføring Sluttføre og implementere modell for periodisk emneevaluering. Gjennomgå hva som ligger til rollen som emneansvarlig. Herunder vurdere om man hvert tredje år skal få ekstra uttelling for emneansvaret for å få tid til å drive utvikling ifbm. treårsevaluering av emnet.	Studiedekanen Studieseksjonen Emneansvarlige Studiedekanen Studieseksjonen Emneansvarlige på 1. studieår Studiedekanen Studieseksjonen Emneansvarlige Studiedekanen Studieutvalget Studieseksjonen
Studiet skal inneholde en helhetlig metodeundervisning tilpasset de ulike stadiene i studiet.	Kartlegge metodeundervisningen i alle emner på alle studieår. Holde jevnlig møter mellom de emneansvarlige innad på hvert studieår, og også mellom de ulike studieårene.	Studieutvalget Emneansvarlige Studiedekanen Emneansvarlige
Studentene skal sikres kvalifisert prøving på alle nivå i studiet.	Arbeide for mer varierte vurderingsformer i løpet av studieprogrammet som helhet. Innføre digitale hjelpemidler på eksamen. Vurdere hvordan de eksterne sensorene våre kan følges tettere opp. Bedre kvalitetssikring av eksterne sensorer. Automatisere den administrative registreringen og saksbehandlingen av sensurklager.	Studieutvalget Emneansvarlige Studieutvalget Emneansvarlige Studiedekanen Studieseksjonen Studiedekanen Studieseksjonen Studieseksjonen

D: Studiet skal ha en klar internasjonal dimensjon

DELMÅL	AKTIVITET	ANSVARLIG
--------	-----------	-----------

Fakultetet skal sikre at studentene får anledning til å studere ved gode institusjoner i utlandet.	Fortsette arbeidet med å få på plass gode utvekslingsavtaler i land og verdensdeler der vi ikke allerede har en tilfredsstillende avtaleportefølje, herunder Hong Kong, Singapore, Nord-Amerika og etter hvert Latin-Amerika. Fortsette arbeidet med å få på plass avtaler om opptak til LLM-program, særlig i Canada, Hong Kong og Australia. Vurdere tiltak for at en større del av avtaleporteføljen vår blir brukt på jevnlig basis for slik å sikre bærekraft i avtalene som er inngått.	Dekan Studieseksjonen
Fakultetet skal legge til rette for internasjonal arbeidslivspraksis som del av studieprogrammet.	Utrede om semesterpakken i kinesisk rett med kombinasjon av studier og praksis kan tilbys i høstsemesteret i tillegg til i vårsemesteret. Etablere utvekslingstilbud med kombinasjon av studier og praksis også på Hong Kong fra og med vår 2020 Søke SIU om finansiering gjennom UTFORSK eller InternAbroad for arbeid med etablering av utvekslingsavtaler og praksisplasser på Hong Kong.	Leder for norsk senter for kinesisk rett Studieseksjonen.
Fakultetet skal arbeide for at studenter som velger delstudier i utlandet får størst mulig utbytte både faglig og personlig.	Utrede om eller hvordan det i studentenes utdanningsplan kan legges til rette for et forberedende semester eller år for å tilegne seg språkkunnskaper i forkant av delstudier i utlandet, og eventuelt sette i verk tiltak for å markedsføre Lånekassens tilbud om finansiering av dette. Utrede tiltak for å begrense antall studenter som utveksler til samme sted i samme	Studiedekanen Studieseksjonen

	semester.	
Fakultetet skal være en attraktiv samarbeidspartner for anerkjente juridiske fakultet i utlandet.	Opprettholde en bred portefølje av emner undervist på engelsk.	Studiedekanen Studieutvalget
	Implementere, evaluere og videreutvikle Maritime Bergen Law Summer Programme.	Leder for norsk senter for kinesisk rett Studieseksjonen
	Vurdere å reetablere sommerskolen for amerikanske studenter.	Studiedekanen Studieseksjonen
	Revidere og fornye den engelske fakultetsbrosjyren.	Kommunikasjonsteamet
Også studenter som ikke reiser på utveksling skal få internasjonale perspektiver og internasjonal erfaring som del av studieprogrammet.	Bruke internasjonale studenter som en ressurs for «internasjonalisering hjemme» på engelskspråklige valgemner.	Emneansvarlige
	Legge til rette for samarbeid og dialog mellom studentene i undervisnings situasjonen.	Emneansvarlige for engelske spesialemer
	Oppfordre emneansvarlige på alle studieår til å inkludere engelskspråklig litteratur i kjernelitteraturen i <i>alle</i> emner.	Studiedekanen Studieutvalget
	Sikre at EU-retten, EMK-retten og andre internasjonale rettskilder har en adekvat plass i studietilbudet.	Studiedekanen Emneansvarlige

E: Fakultetet skal ha et aktivt samarbeid med arbeidsgivere for jurister i regionen

DELMÅL	AKTIVITET	ANSVARLIG
Fakultetet skal legge til rette for arbeidslivserfaring som del av studieprogrammet.	Etablere praksisplasser gjennom fortsatt utvikling og implementering av spesialemerket Maritim Praksis.	Studieutvalget Emneansvarlig
	Opprettholde og videreutvikle tilbudet om kombinasjon av praksis og studier under utvekslingsopphold.	Emneansvarlig Studieseksjonen
	Utrede ordninger for å tilby praksis som del av studiet til	Studiedekanen Studieseksjonen

	flere av studentene.	
Fakultetet skal hvert år utlyse stipend til masterskrivende studenter.	Identifisere aktuelle tilbydere av masterstipend fra privat og offentlig sektor og samarbeide med dem om utlysning av stipend og rekruttering av masterskrivende studenter.	Dekanatet
Fakultetet skal bidra til at UiB møter arbeidslivets behov for etter- og videreutdanning	Utvikle et emne innen forvaltningsrett for saksbehandlere i kommunal sektor.	Studiedekanen utpeker emneansvarlig
Utvalgte emner i studieprogrammet skal gjøres mer praksisorienterte gjennom digitalisering.	Søke Norgesuniversitet om midler til et prosjekt for 2019-2020. Inngå avtaler om opptak og samarbeid med aktører i yrkeslivet. Spille inn videosnutter som bringer inn relevante perspektiv og erfaringer fra yrkeslivet.	Dragefjellet lærings- og formidlingssenter Utvalgte emneansvarlige

F: Studentene ved fakultetet skal oppleve å ha et godt og trygt læringsmiljø

DELMÅL	AKTIVITET	ANSVARLIG
Studentene ved fakultetet skal til enhver tid ha et best mulig psykososialt læringsmiljø.	Holde kontinuerlig dialog med JSU om status og aktuelle nye tiltak.	Ledelsen
	Bruke arbeidsgruppelederne aktivt som ressurs for godt psykososialt læringsmiljø.	Emneansvarlig for JUS329 Studiedekanen Studieseksjonen
	Ta i bruk mer varierte vurderingsformer.	Emneansvarlige Studieutvalget
	Vurdere loddtrekning i stedet for karakterer som utvelgelseskriterium ved konkurranse om plassene til utveksling.	Dekanatet Studieutvalget
	Utarbeide retningslinjer for bruk av fakultetets lokaler som motvirker at disse brukes til aktiviteter som fører til økt karakterpress blant	Studiedekanen Studieseksjonen

	studentene. Utarbeide felles etiske retningslinjer sammen med juridisk fakultet ved UiO og UiT for aktiviteter som bare delvis skjer i fakultetets regi. Følge opp Si fra-systemet	Studiedekanen Studieseksjonen Dekanatet Studieseksjonen
Studenter ved fakultetet skal oppleve å ha mulighet til å påvirke innhold og opplegg i studieprogrammet.	Synliggjøre de mulige kanalene studentene kan benytte for å påvirke sin studiehverdag. Opprettholde, og fortsette å utvikle, kanaler for dialog og innspill. Synliggjøre de endringer som gjøres og begrunnelsen for de endringer som ikke gjøres.	Studiedekanen Emneansvarlige Studieseksjonen
Det skal være tilstrekkelig studentarbeidsplasser på fakultetet og studenter skal kunne studere utenfor de tradisjonelle lesesalene.	Prosjekttere ombygging av PC-stuer til grupperom for å legge til rette for samarbeid mellom studenter. Kartlegge mulig areal for plassering av kollokvieøyer og andre mer uformelle arbeidsplasser.	Administrasjonen
Undervisningsrom ved fakultetet skal fremme studentaktiv læring.	Prosjekttere ombygging av auditorium 4 for å legge til rette for studentaktivt og mer fleksibelt læringsarbeid. Samarbeide med program for universitetspedagogikk i prosjektfasen for ombygging for å sikre arkitektonisk utforming som fremmer læring.	Administrasjonen

[Tilbake til sakslisten](#)

Sak 42/18 - 5

Til: Studieutvalget
Fra: Juridisk Studentutvalg

Spørsmål om ytterligere utvidelse av sensurfristen på fem uker

Juridisk Studentutvalg har mottatt reaksjoner fra flere studenter på sensurfristen som sto opplyst på eksamen i JUS133 Rettskilde- og metodelære. Her var sensuren fastsatt til 7. juni, altså nærmere 6 uker etter eksamensdatoen. Etter det Studentutvalget har forstått, er utvidelsen av sensurfristen fastsatt av hensyn til helligdager i mai.

Studentutvalget viser til "Forskrift om frister for sensur av eksamen ved Det juridiske fakultet", vedtatt i Universitetsstyret 15.06.2006, og forlenget i møte 11.12.2013:

"Det juridiske fakultet gis anledning til å fravike universitets- og høyskolelovens vanlige sensurfrist, slik:

- 1. For eksamener innenfor masterstudiet i rettsvitenskap, med unntak av masteroppgaver, settes sensurfristen til 5 uker etter siste eksamensdato i emnet. Dersom eksamen holdes så sent at sensuren først foreligger i det påfølgende semesteret, utvides fristen med fire uker.*
- 2. For masteroppgaver settes sensurfristen til to måneder fra innleveringen.*
- 3. Reglene gjelder til og med 31.12.2018."*

Studentutvalget vil fremheve viktigheten av en effektiv sensur for studentene, og stiller spørsmålstegn ved om en ytterligere utvidelse av sensurfristen på fem uker har støtte i verken vedtaket fra Universitetsstyret eller i Universitets- og høyskoleloven.

Studentutvalget ber om en avklaring av om en slik ytterligere utvidelse av sensurfristen på fem uker er lovlig.

Merknad fra studieadministrasjonen:

Forholdet er regulert i forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen:

7.2.1 Sensurfrist

(1) Når helligdager faller på en ukedag, forlenges sensurfristen tilsvarende.

(2) Dersom sensuren blir forsinket i forhold til den lovbestemte fristen på tre uker etter universitets- og høyskoleloven § 3-9 (4) eller den datoen som er gjort kjent for studentene, skal dette kunngjøres med opplysning om ny dato for sensur.

Av første ledd går det fram at helligdager som inngår i sensurfristperioden, kommer i tillegg ved utregning av fristen.

JSU stiller spørsmål ved om denne bestemmelsen også kommer til anvendelse – eventuelt på samme måte – siden vårt fakultet ikke opererer med sensurfrist etter lovens hovedregel på tre uker (universitets- og høyskoleloven § 3-9 (4) første punktum), men i stedet etter en unntaksregel som vi finner i § 3-9 (4) andre punktum.

I Forskrift om frister for sensur av eksamen ved Det juridiske fakultet, vedtatt av Universitetsstyret den 11. desember 2013, er det ikke fastsatt noe som tyder på at forskriften tar sikte på å innskrenke eller avgrense virkningen av andre sensur- eller fristbestemmelser.

Forskrift om frister for sensur av eksamen ved Det juridiske fakultet lyder i sin helhet:

Forskrift om frister for sensur av eksamen ved Det juridiske fakultet

Vedtatt i møtet i Universitetsstyret 11.12.2013.

Det juridiske fakultet gis anledning til å fravike universitets- og høyskolelovens vanlige sensurfrist, slik:

1. For eksamener innenfor mastergradsstudiet i rettsvitenskap, med unntak av mastergradsoppgaver, settes sensurfristen til 5 uker etter siste eksamensdato i emnet. Dersom eksamen holdes så sent at sensuren først foreligger i det påfølgende semesteret, utvides fristen med fire uker.

2. For mastergradsoppgaver settes sensurfristen til to måneder fra innleveringen.

3. Reglene gjelder til og med 31.12.2018.

De forholdene som begrunner «helligdagsforlengelsen» i § 7.2.1 (1) gjør seg gjeldende med samme tyngde for fristene hos oss. Hensynene bak forlengelsen fra tre til fem uker for oss, inneholder ikke noe som indikerer at man tar sikte på at det skal være «god tid» til sensuren – utover det som følger av hovedregelen på tre uker. Tvert imot er det dokumentert fra vår side at særlig nivåkontrollen i kombinasjon med relativt store kommisjoner, gjør det nødvendig å ha en frist på fem uker. Det tilsier at det ikke er mer nærliggende for våre sensorer å «ta igjen» helligdagene i den øvrige sensurperioden, enn det som gjelder for andre.

Det kan innvendes at i løpet av fem uker vil det være «mindre umulig» å ta igjen forsinkelsen, enn det vil være i løpet av tre uker. Det griper imidlertid inn i selve prinsippet med at helligdagene skal være fridager – også for sensorene – uten at det skal ha som konsekvens for dem at de i realiteten må arbeide inn disse fridagene.

I forarbeidene til bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven § 3-9 (4) går det fram at det skal gjøres en interesseavveiling mellom studentenes interesse i rask sensur og fakultetets/institusjonens interesse i en bestemt sensurfrist, når eventuelt forlengelse utover tre uker skal vurderes.

I denne sammenhengen anser vi at universitetsstyret har gjort den interesseavveilingen når de har vedtatt § 7.2.1 (1) i Forskrift om opptak, studier, vurdering og grader ved Universitetet i Bergen.

[Tilbake til sakslisten](#)

Sak 43/18**Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet § 5-7 nr. 4. Forslag om endring.**

Saken gjelder godskriving av masteroppgave i tilknytning til fullført masterprogram (LLM eller tilsvarende nivå). I dag er det krav om at det framgår av studieplanen at «det stilles krav om selvstendige skriftlige arbeider på minimum 12 000 ord». Dette har vært dekkende for det våre studenter har kunnet ta i slik utveksling. Nå har imidlertid Kings College London introdusert et «dissertation» på 40 credits, med (minimums)krav om 10 000 ord, i tillegg til den «gamle» på 60 credits og 15 000 ord.

Vår masteroppgave har ingen nedre ordgrense, men en øvre grense på 15 000, veiledende ordgrense er 12 000 ord. Det fins ingen praksis hos oss som tilsier at et lavt antall ord i seg selv vil virke til å svekke prestasjonen eller vurderingen av den.

For avhandlinger som skrives som del av LLM-programmer, kan vi legge til grunn at faglige krav med hensyn til innhold og dybde oppfyller våre tilsvarende krav til masteroppgaver. Og vi har altså ikke noe minstekrav til omfang. Med hensyn til godskriving er det ikke tale om å fastsette en karakterekvivalent hos oss, bare å konstatere at arbeidet har passert strykgrensen. Det kan ikke være tvil om at en bestått avhandling i et LLM-program, oppfyller våre minstekrav til masteroppgave.

Forslag til vedtak:

§ 5-7 nr. 4 i Utfyllende regler for studier ved Det juridiske fakultet endres slik:

Fullførte og beståtte masterprogrammer i juridiske fag (LLM eller tilsvarende nivå) ved utenlandske universitet med et samlet omfang på minimum 60 ECTS-credits/60 studiepoeng godskrives som både spesialemerne (30 studiepoeng) og masteroppgave dersom det i studieplanen fremgår at det stilles krav om selvstendige skriftlige arbeider på minimum **10 000** ~~12 000~~ ord.

I denne forbindelse skal det gjøres oppmerksom på bestemmelsen i UiB-forskriften § 2.7 nr. 2: «Til graden master ved Universitetet i Bergen må minst 60 studiepoeng, inkludert masteroppgave, være avlagt ved Universitetet i Bergen.» Dette innebærer at masteroppgave ikke kan godskrives i en mastergrad fra UiB. Fra vårt fakultet har det vært påpekt at dette kravet om lokal masteroppgave neppe er lovlig, jf. begrensingen i andre ledd i godskrivingsforskriften³¹ § 2: «Institusjonen kan ikke oppstille et strengere tilknytningskrav enn det som følger av første ledd.». I første ledd heter det: «For at en institusjon skal kunne tildele en grad eller utstede vitnemål for fullført utdanning, må minst 60 av studiepoengene som skal inngå i beregningsgrunnlaget, være avlagt ved institusjonen.» Sammenholdt med universitets- og høyskoleloven § 3-5 første ledd, som gir studenten et rettskrav på godskriving av emner fra akkrediterte institusjoner, framstår begrensingen i UiB-forskriften som ytterligere svekket.

I dialog med SA/UiB har det kommet fram at de vil tolke sin forskrift innskrenkende med hensyn til rekkevidden, jf. «graden master» i motsetning til «graden master i rettsvitenskap», som reelt er en annen

³¹ Forskrift om godskriving av høyere utdanning FOR-2006-04-10-412
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-04-10-412>

grad i henhold til gradsforskriften³², jf. § 3 nr. 5, 6 og 7. UiB har imidlertid (uformelt) signalisert at dersom vi godskriver masteroppgaver også i vårt toårige program, vil de ta initiativ til en endring av godskrivingsforskriften sånn at det blir klargjort at de har hjemmel til å kreve lokal masteroppgave. Vi har ikke funnet grunn til å gjøre forskjell på våre toårige og femårige mastere i rettsvitenskap med hensyn til godskrivingsregler eller -praksis.

[Tilbake til sakslisten](#)

³² Forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler FOR-2005-12-16-1574 <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-12-16-1574>

Sak 44/18**Plikt til å veilede masteroppgaver**

Bakgrunnen for saken her er at det hvert semester er en svært stor utfordring å få tilstrekkelig antall veiledere til masteroppgavene. Det gjelder særlig om våren, men også om høsten er veilederkabalene krevende.

Utfordringen har vært til stede hele tiden siden masteroppgaven ble obligatorisk med Kvalitetsreformen fra 2003, men etableringen av MAJUR-2-programmet fra H14 (med tyngden av masteroppgaveskriving fra 15/16) har ført til at situasjonen de siste par vårsemesterne har vært særlig kritisk.

De første årene etter Kvalitetsreformen antok faglig ledelse at problemet var forbigående: Veilederne bar med seg tradisjonen fra den gamle særavhandlingen, og anså oppgaven for å være svært omfattende – sammenlignbar med innledningen til en phd-veiledning. Etter hvert ble bildet av oppgaven mer realistisk, og det ble litt lettere å rekruttere interne veiledere, men problemet er langt fra løst.

Gjennom årene har vi benyttet oss av eksterne veiledere i ikke ubetydelig grad. Dette har vært helt nødvendig, men er ikke heldig med hensyn til målsetningen om forskningsbasert undervisning. Masteroppgaven er svært sentral i studieprogrammet, og bærer alene noen av komponentene i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk – her trekkes særlig fram ferdighetskomponenten «kan gjennomføre et selvstendig, avgrenset forsknings- eller utviklingsprosjekt under veiledning og i tråd med gjeldende forskningsetiske normer». **Å forsyne alle studentene med forskningsbasert veiledning til masteroppgaven har svært høy prioritet.** Vi ønsker primært at dette skal dekkes av egne ansatte, supplert med aktive forskere fra øvrige fakulteter. Veiledere uten egen forskerkompetanse bør ikke forekomme.

Den 20. juni 2006 behandlet fakultetsstyret en sak om masteroppgaver, og fattet slikt vedtak i sak 36/06:

1. *"Fakultetsstyret ber om at Forskergruppene innen 1. september leverer minst 10 forslag hver til emnebank for masteroppgaver"*
2. *Styret understreker de vitenskaplige tilsatte sitt ansvar for å ta på seg veiledning av masteroppgaveskriving, og gir uttrykk for en forventning om at vitenskaplig tilsatte i fast stilling i gjennomsnitt veileder minst 4 masterstudenter i året*
3. *Forskergruppen bør påta seg arbeidet med å komme med forslag på veiledere og sensorer til masteroppgaver innenfor gruppen sitt emneområde*
4. *Styret ber om å få seg forelagt en ny sak om organisering av arbeidet med masteroppgaver i løpet av høstsemesteret 2006"*

Vedtaket under pkt 1 ble gjort med 9 mot 2 stemmer, vedtaket under pkt 2 ble gjort med 10 mot 1 stemme og vedtaket under pkt 3 ble gjort med 8 mot 3 stemmer. Vedtaket under pkt 4 var enstemmig.

Følgende forslag fra Erling Johannes Husabø fikk 3 stemmer:

"Dersom det er behov for styrevedtak i saken, legger dekanus saken fram på nytt med konkret vedtaksforslag"

Siden det har styret behandlet flere saker der masteroppgaver har vært omhandlet, men ingen av dem går inn på ansattes plikt til å veilede.

Behovet

De siste årene har vi hatt følgende tall for masteroppgaven:

Semester	Antall leverte masteroppgaver	Interne veiledere	Eksterne veiledere
H14	84		
V15	157		
H15	117		
V16	177	113	85
H16	103	62	55
V17	207	123	100
H17	101	59	42
V18	235 ³³	113 ³⁴	85 ³⁴

Veiledningen omfatter inntil 10 timer pr student. Den er ikke lenger obligatorisk for studentene, men i praksis velger de aller fleste å benytte seg av veiledningen.

Våren 2018 har vi i teorien behov for 2340 timer veiledning til masteroppgave.

Det foreligger en dekanbeslutning³⁵ datert 20. oktober 2016 om «Stipendiater sin undervisningsplikt fra 1.1.2017 veiledning av masteroppgaver». Der heter det:

Stipendiater som starter opp ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen fra og med 1.1.2017 skal veilede masteroppgaver på masterprogrammet i rettsvitenskap ved UiB som del av sin undervisningsplikt.

I løpet av andre til sjette semester skal stipendiater veilede 2 eller 3 masteroppgaver per semester, slik at de veileder 12 masteroppgaver totalt i løpet av stipendiatperioden. En stipendiat kan ikke veilede mer enn 3 masteroppgaver per semester.

Stipendiater er fritatt fra å veilede masteroppgaver i sitt første semester og i de to siste semestrene av stipendiatperioden. Stipendiater kan måtte gjennomgå pedagogisk opplæring i løpet av første eller andre semester.

Med utgangspunkt i 26 stipendiater med veiledningsplikt i fem av sine åtte semestre, og der hver veileder 2 masteroppgaver hver vår og 3 masteroppgaver hver høst (fem pr år), ville dette dekke behovet for veiledning av 80 masteroppgaver pr år.³⁶ Det er utvilsomt innenfor dekanens fullmakt å utøve styringsretten ved å fordele arbeidet på denne måten.

Pr. 3. mai 2018 har vi³⁷

- 34 professorer

³³ For V18 er det tale om vurderingsmeldte, for øvrige semestre er det tale om faktisk leverte besvarelser. Det vil si at antallet som veiledes kan ha vært litt høyere de tidligere semestrene, og bli litt lavere V18.

³⁴ Foreløpige tall: I skrivende stund mangler fortsatt noen veiledere.

³⁵ ePhorte 2016/11228

³⁶ Vi har til enhver tid i gjennomsnitt 5/8 av «stipendiatmassen» tilgjengelig (siden de skal veilede fem av sine 8 semestre), det tilsvarer 16,25 stipendiater $\approx$ 16. Hvis hver av dem veileder fem masteroppgaver pr år, gir det 80 veiledninger pr år.

³⁷ Takk til stab for raske og ferske tall!

- 12 førsteamanuenser
- 3 postdoktorer
- 2 forskere
- 5 professor II
- 1 førsteamanuensis II
- 26 stipendiater

For forskere og postdoktorer foreligger som hovedregel ikke undervisningsplikt. For de øvrige gjør det det. Dersom de 46 fast ansatte (professorer og førsteamanuenser) veileder 3 masteroppgaver pr semester i gjennomsnitt, sikrer dette veiledere til 276 oppgaver. Også professor II'ene og eventuelt også førsteamanuensis II'er har undervisningsplikt som kan fylles med veiledning av masteroppgaver, men dette forutsetter at de har ledig kapasitet ut over de undervisningsoppdragene som er årsaken til deres engasjement hos oss.

Selv om vi holder II'er-stillingene utenfor, kan vi per i dag dekke mer enn 350 masteroppgaver pr år, fordelt på stipendiater og faste lærere. Vi nærmer oss dermed tilsynelatende målsetningen om full dekning av intern veiledning. Vi må imidlertid trekke fra for forskningsterminer og andre forhold som unntaksvis kan begrunne at man ikke veileder.

Arbeidet med å få veilederkabalene til å gå opp kompliseres også av studentenes valg av tema for oppgavene – på fagområder som f.eks. skatterett og arbeidsrett er det erfaringsmessig langt flere studenter som ønsker å skrive oppgave enn det vi har interne veiledere til, men forhåndstallet er et helt annet på andre fagområder.

Dersom en forventning om at alle vitenskapelig ansatte skal veilede 4, 5 eller kanskje 6 studenter hvert år skal kunne iverksettes, er det en forutsetning at den enkelte lærer ikke definerer egen veilederkompetanse for snevert. Det kan ikke være noe krav om at veileder skal forske på det spesifikke temaet studenten skal skrive om.

Med saken her tas det sikte på at SU og senere fakultetsstyret skal minne alle fakultetets lærere på forventningene som påhviler dem om veiledning av masteroppgaver. Det bør også diskuteres om forventningen til de fast ansatte bør økes fra 4 til 5 eller 6 oppgaver i gjennomsnitt per år.

Samtidig er det ønskelig å få stadfestet i SU og fakultetsstyret at veiledning av masteroppgaver skal være en prioritert undervisningsoppgave, med den følge at annen ordinær undervisning som utgangspunkt og hovedregel ikke kan begrunne at man ikke veileder masteroppgaver.

Forslag til vedtak:

Studieutvalget innstiller overfor fakultetsstyret på følgende vedtak:

- Som hovedregel skal veiledning av X [4, 5 eller 6] antall masteroppgaver pr år være del av undervisningsplikten for fast vitenskapelig ansatte. I forskningsterminer er det ingen slik plikt.
- For stipendiater er tilsvarende plikt to i høstsemesteret og tre i vårsemesteret. Stipendiater fritas i sitt første semester og i de to siste semestrene.

[Tilbake til sakslisten](#)